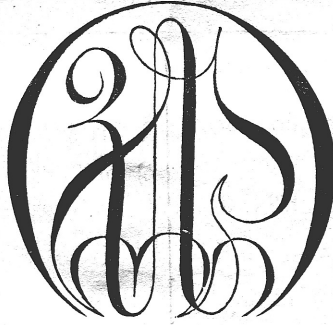

ხელის-მოწერა:

ტფილისს, «ივერიის» რედაქციაში სო-
ლოლაკში, კონსულის ქუჩაზე, ყორღანოვის სა-
ნახევარში № 4.

ქუთაისს, ანჯონ ლორთქიფანიძის ბიბლი-
ოთეკაში.

განცხადება მიიღება ქართულსა და რუსულს
ენებზედ.

«ივერიის» ფასი:

ერთის წლისა, გაგზავნით ღ გაუგზავნ. . . . . 7 მ. —
ნახევარის წლისა . . . . . 3 მ. 50.
თითო ნომერი . . . . . — 15.

თუ საქირება მოითხოვს, რედაქცია გაასწო-
რებს და შეამოკლებს დასაბეჭდათ გამოგზავნილ
წერილებს.

ს ა ზ ო ლ ი ტ ი ე ო და ს ა ლ ი ტ ე რ ა ტ უ რ ო კ ა ზ ე თ ი

გამოდის ხუთშაბათობით

მომავალ 1879 წლის იანვრიდან გაზეთის „ივერიის“ მაგივრად გამოვა ტფილისში ჟურნალი

ივერია

შემდეგის პრეგამით:

- I. საქართველონ მათიანე: განხილვა თვე-და-თვე ყოველის გვარის საგნისა, რაც კი შეეხება ჩვენის სა-
ზოგადობრივ მომდინარე ცხოვრებას და მთავრობის წარმოებას.
- II. საპოლიტიკო მიმოხილვა: განხილვა თვე-და-თვე საზოგადო პოლიტიკისა და აგრეთვე უცხო ქვეყ-
ნების სახელმწიფო და საზოგადობრივის მომდინარე ცხოვრებისა.
- III. რუსეთის მათიანე: დრო გამოშვებით განხილვა ყოველის გვარის შესანიშნავის საგნისა, რაც კი შეე-
ხება აწინდელ რუსეთის სახელმწიფოს წარმოებას და საზოგადოების ცხოვრებას.
- IV. ბელლეთრისტიკა: მოთხრობები, სცენები, ლექსები და სხვა ამ გვარი.
- V. კრიტიკა.
- VI. ბიბლიოგრაფიული ცნობები: მოკლე განხილვა შესახებ ახალ წიგნებისა.
- VII. ცალკე ჟურილები შესახებ ყოველის გვარის მეცნიერებისა და აგრეთვე შესახებ ჩვენისა და უცხო
ხალხთა ცხოვრებისა, წარსულისა და აწინდელისა.
- VIII. კორესპონდენციები შესახებ ჩვენის ქვეყნისა, რუსეთისა და უცხო ქვეყნისა.

„ივერია“ გამოვა თვეში ერთხელ.

ხელის-მოწერა მიიღება: ტფილისში, „ივერიის“ რედაქციაში, სოლოლაკში, კონსულის ქუჩაზე, № 4.

აგრეთვე გ. ჩაჩკიანის წიგნის მაღაზიაში, ქაშუეთის ეკლესიის ქვემოდას.

ტფილისის გარეშე მცხოვრებთათვის: Въ Тифлисъ, въ редакцію журнала „ИВЕРИИ.“

„ივერიის“ ფასი — წელიწადში: ტფილისში მცხოვრებთათვის	11 მან.
გარეშე მცხოვრებთათვის	12 მან.
ექვსის თვით: ტფილისში მცხოვრებთათვის	5 მ. ღ 50 კ.
გარეშე მცხოვრებთათვის	6 მ. ღ 50 კ.

გაზეთი „ივერია“ დეკემბერში აღარ გამოვა. ხელის მომწერლებს ამ ნომრების მაგივრად დაურედაცთ იანვარ-
ში პირველი წიგნი ყურნალისა. ამის გამო აწინდელ ხელის მომწერლებისათვის ყურნალის ფასი 1879წ. იქნება 11
მან.—გარეშე მცხოვრებთათვის და 10 მან.—ტფილისში მცხოვრებთათვის.

„ტფილისის გუბერნიის თავად-ახნაურთა საზოგადოების შეუძლებელ მოსწავლეთა შემწეობისათვის“ გამგებელ კომიტეტისაგან.

1879 წ. იანვარში იხსნება ქ. ტფილისში შკოლას „ტფილისის გუბერნიის თავად-ახნაურთა საზოგადოებისა შეუძლებელ მოსწავლეთა შემწეობისათვის“ გაყების მოსამზადებლად საშუალ-სასწავლებელთ (გიმნაზიების) ზირველ კლასისათვის.

ჯერ - ჯერობით შკოლას გამართულ იქმნება ოთხმთვიან ვაჟისათვის, რომელთა შორის ოც-და-ათი შიგ შკოლაში იქმნებიან დაბინავებულნი და ორმოც-და-ათი მოსიარულენი. შიგ მცხოვრებთა შორის ათი იქმნება უფულოდ, ესე იგი „სასოგადოების“ ხარჯით; თხუთმეტი თავიანთ ხარჯით, რომელთაც უნდა შეიტანონ ოც-ოცი თუმანი წელიწადში; სუთიც იმისთანა ემსწავლი, რომელთაც შეუძლიანთ შეიტანონ ამ ფულის მხოლოდ ნახევარი, ესე იგი ათი თუმანი მომსვლელ შეგირდებთა შორის თხუთმეტი ისწავლის უფასოდ, ესე იგი „სასოგადოების“ ხარჯით, დანარჩენ ოც-და-თხუთმეტიმ ემსწავლიან უნდა შეიტანონ თავითომ წელიწადში სამი თუმანი სწავლის ფული. ყველა ეს ფული შეტანილ უნდა იქმნეს კაქს თვეში ერთხელ წინადაგე. შკოლაში მიიღება ყველანაირების ემსწავლი. „სასოგადოების“ ხარჯით მიღებული იქმნებიან ამა „სასოგადოების“ წესდების ზირველ მუხლის ძალით ის ემსწავლები, რომელთა მშობლები არიან სასოგადოების წევრნი და ცხადგანობენ ტფილისის გარედა. შკოლაში მიიღება ემსწავლი შვიდის წლიდან ვიდრე ათ წლამდე, და იმ განყოფილებაში, რა განყოფილებასაც შეეფერება მისი ცოდნა და წლავანობა.

არსა ემსწავლების მიღების თაობაზედ უბრალო ქაღალდზედ უნდა იქმნეს დანწერილი გამგებელ კომიტეტის სახელობაზედა და მიეცეს ან „სასოგადოების“ თავმჯდომარეს დ. ლ. მამაცოვს კუვიანში, სკუთარ სახლებში, ან სეკრეტარს, ნ დ. ქანანოვს, სოლოლაკში, კონსულის ქუჩაზე, № 4.

არსას უნდა მოჭევეს დაბადებისა და ნათლობის მოწმობა მოძღვრისაგან.

გისაც დანწერილებით წესურს საქმის გამოძიება შეუძლიან მიმართოს ან „სასოგადოების“ თავმჯდომარეს ან სეკრეტარს.

საძიებელი: I. საქართველოს მატთანე. საქმე ანდრეევსკის ქალის დაკარგვისა. სიღნაღის არეულობის საქმე. ქუთაისი („ივერიის“ კორტესპ.) — II საზოგადოებრივი მიმოსილვა. — III. რამეთუ ვარა ვარ (შემდეგი) — IV. განცხადება.

საქართველოს მატთანე

საქმი ანდრეევსკის ქალის დაკარგვისა.

საქმე ანდრეევსკის ქალის დაკარგვის თაობაზედ, რომელც მოკვსენებათ, გადატანილი იყო ოლქის სასამართლოდამ სამოსამართლო პალატაში, რომელიც შეუდგა საქმის განხილვას 25-ს გიორგობისთვის და გაათავა 21-ს დამის ორ საათზედ, რომელსაც გამოატანა თვისი განახენი: ოლქის სასამართლოს გარდაწვევითება მთლად დამტკიცა, ე. ი. ნიკოლოზს ჩხატუა გაამართლა, დავით ჩხატუას გადუწვევითა ოცის წლის კატორვას და გობისონისა—ათის წლისა.

ზრდელზედ ჰქვანდათ პალატაში მოსარჩელე პეტრუბრდის გამოჩენილი, ფრიდ ნაჭიკი და მცოდნე ადვოკატი უფ. სპასოვიჩი, რომელმაც თავისის მხრით მოიწვია სამოსამართლო ექიმობის პრეფერირი უფ. სოროკინი გამოსაკვლეველად თუ რისგან წარმოსდგა ანდრეევსკის ქალის სიკვდილი. გეხსომებათ რაში მდგომარეობს საქმე. იმ დამსკე, შკათავის ოც-და-ოცს, რომელსაც დაიკარგა ანდრეევსკის ქალი, მტკერის ნაპირს სახლის წინ, იპოვეს მისი ტანისამოსი. ზოგს მოუვიდა აზრში — ალბათ ბანაობდო და წყალში უეცრად დამხრჩვალა, და ზოგს კი ეჭვი მოუვიდა ბანაობის შესახებ, რადგანაც ფეხსაცმელები სრულიად მშრალი ნახეს (წყალზედ ჩასსულელი ბილიკი კი ტალახიანი ყოფილა). ამ გვარად დააჩსდა აზრი ანდრეევსკის ქალის მოკვლის მოკრე დღეს ჩამოუტანიათ გვამი ტფილისს და გაუსინჯავთ ექიმებს: გორკოლევისს, ბლუმბერგს, გლავანცის და პავლოვსკის. თუმცა ამ ოთხ ექიმს ზოგიერთა საგანზედ გვამის შესახებ ერთი და იგივე არ უთქვამთ, მაგრამ მაინც გადაუჭრიათ, რომ ანდრეევსკის ქალი ჯერ დამხრჩვალა და შერე წყალში ჩავდებულა, რა გაიგო ეს გამოძიებამ, სრულიად დამტკიცდა, რომ აქ მკვლელობა არის, მით უფრო, რომ წყალში რომ დამხრჩვალა და სახლის წინ, ამოდენა მანძილს, ორმოც-და-სამ კერსტს

(ყარაიასმდე) მოკლე ხანში ვერ გაივლიდა (თითხმე-
ტის საათის განმავლობაში). მაშასადამე ანდრეევსკის ქა-
ლი ჯერ მოუგლავთო, მერე ყარაისში წაუღიათ და იქ
ჩაუგლიათო მტკვარში. ბრალი დაეღვათ შინაურებს და
ვინც კი იმ სახლში ცხოვრობდა ეგელანი დამნაშავედ
იგნეს და დაატუსაღეს: ორნი ძმები ჩხოტუები და სამი
მოსამსახურე (რომელთა შორის ერთიდა, გაბისონია,
დარჩა ცოცხალი). ამ გვარად საქმეში აჩუბობს ორი ნა-
წილი: ერთის მხრით ექიმების შემოწმება, რომ ანდრეევს-
კის ქალი ჯერ დაუხვრებიან და მერე ჩაუგლიათ წყალში,
და მეორის მხრით თვით ბრალდებულთ ბრალდებობა, ე. ი.
რამდენად ამ საქმეში დამნაშავენი არიან უსათუოდ ჩხო-
ტუები და მათი მოსამსახურენი. რაც შეეხება მას თუ
რისგან წარმოსდგა ანდრეევსკის ქალის სიკვდილი, ამის
პასუხი მტკიცე და უტყველი შეუძლიან მხოლოდ კაცს,
რომელმაც მართლად დახელოვნებულა იმ მეცნიერებაში,
რომელსაც შეეხება წამოყენებული კითხვა. ამ თვალთ
შეხედვას საქმეს სპასოკინმა და ამიტომ მოიწვია პრეტუ-
სორი საროკინი, რომელიც განსაკუთრებით ამ მეცნიერე-
ბას ადგა და მაშასადამე უფრო კარგად იცის საქმე ვიდრე
იმ ექიმებმა, რომელთაც უსწავლიათ სავანი სხვათა შო-
რის. უკ. საროკინმა კარდაწვევით აღიარა ის აზრი,
რომ ანდრეევსკის ქალი წყალში არის დამხრჩვალა, ძა-
ლად თუ თავის თავად ებ არც ვიცოდა და არც ჩემი საქმე
არისო, მაგრამ ის კი უტყველია, რომ წყალში არის
დამხრჩვალა, და არა ჯერ მოკლული და მერე წყალში
ჩაგდებულია. აქაური ექიმები, როგორც ისმის, ძალიან
გაჭვავებულან—საროკინი ტყუილებს იტყობსო. რომე-
ლი ერთი ტყუას—მაღე გავიგებთ, რადგანც, როგორც
ისმის, საროკინი აზრებს თურმე ამ სავანსუდ ლაპარა-
კის ჩამოგდებან პეტრობურდის ექიმთა გრებაში. სარო-
კინი არ დაუთანხმდა ექიმებს არც იმაში, ვითომ წყალში
დამხრჩვალი კაცი უსათუოდ დიდხანს უნდა ეკდოს ძირ-
ში და ისე ძალე ნაპირას ვერ ამოკარდებო. საროკი-
ნის სიტყვით გვამიც არისო და გვამიც: ზოგი მაშინვე
ამოკარდებან ხოლმე და ზოგი კი რამდენიმე ხნის შემდე-
გო. რაც შეეხება მანძილს ანდრეევსკის სახლისა და იმ
ადგილის შორის, საცა გვამი უბოვიათ—პალატაში ად-
მარხნდა, რომ ორმოცდა სამი ვერსტი კი არ არის, არა-
მედ ოცდა რამეტი. უწინ ორმოცდა სამი ჩარიცხულა
ვადობანოკის სიტყვით, რომელსაც არ გაუზომავს და ისე
ზრით უთქვამს.

რაც შეეხება თვით ბრალდებულთ ბრალდებობას უფ.
სპასოკინმა წარმოსთქვა ვრტული სიტყვა, გააჩნია თითოე-
ული გარემოება, რომლის ძალით ბრალი დაეღვათ ჩხო-
ტუებს და გაბისონიას. ეგელასუდ უწინარეს და უმთავრესად
სპასოკინმა დავით ჩხოტუსუდ დაიწყო ლაპარაკი, რად-
განაც თავი-და-თავი ბრალი ამას ედება, დანარჩენნი კი
შუქში დგანანო და სხვათა შორის არიან მიუგლებულნიო.
დავით ჩხოტუს აბრალებენ ვითომ ანდრეევსკის ქალის
დაკარგვის წინად ერთი ქოფაკი ძაღლი მოაკვლეკინაო და
დანარჩენნი დაამწვედკვინაო. ცხადად დამტკიცდა, რომ
იმ ძაღლს, რომელიც მოაკვლეკინა, სწამლობდნენ, მაშა-
სადამე ავად იყო. დავით ჩხოტუს ეშინოდა არ გაცოფ-
დესო და სხვა ძაღლები არ დაკბინოსო, ამიტომ მოა-
კვლეკინა. რაც შეეხება დამწვედკვას—ეს სრულიად არ არისო
დამტკიცებული; ამას ამოებს მხოლოდ მტკიცად, რომ-
ლის მოწმობას თვით პრეტორსიც არავითარ ნდობას
არ ათხოვს. არა აქვს არავითარი საბუთი არც ქურბიეს
სიტყვას, რომელსაც უთქვამს თურმე, რომ როცა ანდრეევსკის
ქალს ახლობდნენო დავ. ჩხოტუს დამახით დამადგა—განუმ-
დიო. ესეა უტყველად დამტკიცდა, რომ დავით ჩხოტუს იმ
დროს დამახა არა ჰქონია და უყიენია მხოლოდ ანდ-
რეევსკის ქალის დაკარგვის რამდენიმე დღის შემდეგ.
ამოებენ ვითომ ჩხოტუს ამტკიცებდა, რომ იმ საათს
როდესაც ანდრეევსკის ქალი დაიკარგა, შინ არ ვიყავიო.
არც ეს არის მართალი. დავით ჩხოტუს ამოებდა მხო-
ლოდ თუ იმ საღამოს რას ვაკეთებდიო: აფთიაქში ვიყა-
ვიო და ქინაქინის მცხელი ვიყიდეო, მერე ეგრობის სს-
ტუმბოში გახვამი ვტამეო, მერე შინ მოკვდიო; შემდეგ
ანდრეევსკის ცოლის უფრილი მომესმა—ნინო ღაიკარ-
გო. ეგელა ეს ტყუილია თუ მართალია მანც არავითარ
არ შეეხება იმ დანაშაულობას, რომელსაც აბრალებენ
დავით ჩხოტუს ე. ი. ანდრეევსკის ქალის მოკვლას. ყო-
ველის ბრალდებულის მოქმედობანი ამას და ამ დანაშაუ-
ლობის შესახებ სამ გვარისანი არიანო: მოქმედობა ან
უნდა შეეხებოდეს მოხდობას ამ დანაშაულობისათვის, ან
უნდა შეეხებოდეს თვით დანაშაულობას (ავაგრობისათვის
მოქმედობას) ან არა და უნდა შეეხებოდეს თვისისავკა-
ცობას დაფარვას. თუ რომელიც საქმე კაცისა არ შეეხება
არც ერთს, არც მეორეს, არც მესამეს მაშინ იგი საქმე
არ არისო განამტყუნებელი საბუთი; მაშინ ბრალდებობა

გულ-გამოცდილია, სუსტი და უსაფუძვლო, რომლის დაშლისათვის საკმაოდ წიპარტის კვრა.

გაბისონას შესახებ მხოლოდ ერთი გასამტყუნებელი საბუთია მოყვანილი: გულზედ გაფხაჭხული ქქონის, რომელიც, მგელამისა და ქურდიეს სიტყვით, ანდრეევსკის ქალის დახმარებაში მოუვიდა. აქ ხელმეორედ მოაგონა სპასოვიჩმა თუ რა გზით იყვნენ გატყევილი პოლიციის მიერ ქურდიე და მგელამი. აქ ამისთანა დონისძიება იყენიანბნებული, რომელიც სხვაგან არსად არ არსებობს და თვით განიხილავს ადრედადგულია. გარდა ამისა, დატუსადების შემდეგ, რომელსაც გაბისონის საკათმეოფოში წაიყვანეს, ექიმს მარქარკვს გაუსინჯავს პეტრე გაბისონის, მაგრამ არავითარი გაფხაჭხული არ უნახავს მის გულზედ. შემდეგ, თოთხმეტ მარინობისთვის, ექიმს მარქარკვს ხელმეორედ გაუსინჯავს გაბისონის, გულზედ გააწრული უნახავს და უთქვამს—ეს საში კვირის წინ მოსვლია, ე. ი. სწორედ იმ დღეს, რა დღესაც დაიკარგა ნინო ანდრეევსკისა. სპასოვიჩმა ჭკითხა თვით პალატაში ექიმებს—ნუ თუ შესაძლებელია ნამდვილად სთქვას ექიმმა, რომ ესა და ეს გაფხაჭხილი უსათუოდ ამა და ამ დღეს მოსვლია კაცს. ექიმებმა უპასუხეს—არ შეიძლება.

ზემოდ დაგვაიწვდა მოგვესუნებინა იმის შესახებ ვითომ ანდრეევსკის ქალი იმ დღეს რიგში მდგარა და ამიტომ ბანაობა არ შეეძლო. ექიმებს გაუსინჯავთ საშვილსონო, რომელშიაც არავითარი ნიშანი არ უნახავთ რიგისა. თვით ექიმმა გარალევიჩმა სთქვა პალატაში, რომ საშვილსონოს მდგომარეობა, როგორც პრეტოკოლში არის აღწერილი, არავითარ საბუთს არ გვაძლევს ვსთქვათო, რომ ნინო ანდრეევსკისა იმ დღეს რიგში მდგარი იყო.

სპასოვიჩმა ილაპარაკა აგრეთვე მასზედ თუ რა მიზეზით, რის გულისათვის მოჭკვავდა დავით ჩხოტუა ანდრეევსკის ქალსა. თუმცა პრეკურორი ამბობს, რომ რაც უნდა იყოს მიზეზი საქმისათვის სულ ერთია; მაგრამ პრეკურორი ამ შემთხვევაში ფრად სტდება. უნდა ვიცოდეთ ვინ გვიდგა თვალწინა—ჭკუაზედ შემოდილი კაცი, თუ სრულის ჭკუისა. მიზეზის ცოდნა მით უფრო საჭიროა, რომ თვით დანაშაულებას საეჭვო არის. საეჭვო არის თვით დანაშაულებას, საეჭვო არის აგრეთვე ის გზა და საშუალება, რომლითაც აღსრულებასში მოყვანილს ეს დანაშაულებას, და თუ არც არა მიზეზი

იქმნება ცოტადენად აზრში მოსავლელი, მამ რაღა უნდა დაჩხესო.—

დიდად ვნანობთ, რომ ასე ნაწვევტ-ნაწვევტად უნდა გაცნობოთ ფრად შესანიშნავი სიტყვა სპასოვიჩისა და კერ შეგვიძლიან გარდმოგვტოვოთ მთლად, სიტყვა-სიტყვით. ბრალდებულთ ეშველება რამე თუ არა დმეტომა უწყის. მაგრამ დირს-შესანიშნავია თვით სიტყვა, რომელმაც ცოტად თუ ბეგრად ნათელი გადასდვა ჩვენის ცხოვრების მრავალს იმ გვარ მოკვლენს, რომელიც ჩვეულებრივ შუქში დგას უხილავი. ჩვენი ცხოვრება იმ გვარად არის მომართული, რომ სიტყვის თავისუფლება სუფიქს მხოლოდ სსსამართლში. მართალია ეს სიტყვა განსაზღვრულია თვით წამოყენებულ საქმით, მაგრამ ამ საზღვართა შორის არსებობს სრული თავისუფლება; რაც ვერ ითქმის სსსამართლის გარეშე ითქმის სრულად მის კედელთ შუა სმართლის წინაშე წამომდგარის საქმის თაობაზედ. აი ამიტომაც არის დირს-შესანიშნავი სიტყვა იმისთანა გამოჩენილისა და ნიჭიერის კაცისა, როგორც არის სპასოვიჩი.

სილნალის არეულობის საქმე *).

ბრალდებულ ექიმის სიტყვით სილნალის არეულობაში დამნაშავენი არიან უმთავრესად შემდეგნი: ანაგელნი—დმიტრი კუდაშვილი, თომას მირინაშვილი, გიგენა დარჩია-შვილი, გიგენა აღსანა-შვილი, ილია მირინა-შვილი, ილია მჭედლიშვილი, ილია ნაღბანდი-შვილი და სოსია მქეჟდი-შვილი; ვაკარენი—ასე ნარეკლი-შვილი, გიგენა სვიმონა-შვილი, გაბრეკობახიძე, ნოდარ სამია-შვილი, ილია კვირიკა-შვილი, მეღანია ხელა-შვილი, ფეიფე დავითა-შვილი; კანდანახელი—საბედა გულხარადა-შვილი, გიორგი შიოშვილი, დათიკო მართა-შვილი, წასიკო გოგებაშვილი; მამნარენი—ჯანდიერ სიკარა-შვილი და საკობელი—აგანე ბაქა-შვილი.

ამ ზნით მიუღიანო თურმე უზიარტესი ბანაწილემბა არეულობაში, როგორც სახლების აკლებში, ისე ცემამაიც.

სსსამართლამ გადასწვევტა საქმე შემდეგ: ცხრა კაცი და ორი დედა-კაცი არიან გამტყუნებულნი. მათ

* „ვერია“ № 46 .1878 წ.

გადუწვიტეს ყოველ-გვარი უფლების ჩამორთმევა და კავსავნა კატორგაში თხუთმეტის წლით. ამასთანავე სსსპმართლმ კანონის სთხოვოს მთავარ-მართუ-ბელს, რომ ამის მაგივრად დაძინაშეგნი დასახლებულ იქმნენ ც.მბიშში, რადგანაც ამოჩნდა მრავალი გარე-მობება, რომელიც ბევრად ამცირებს მათ დანაშაულ-ბას.

ზრაკურთრმა ორნატსკიმ ამ საქმის თაობაზედ წარმოსთქვა შემდეგი გასამტყუნებელი სიტყვა:

„უფალნო მსჯულნო! სიღნაღის მასრის ზო-გიერთს სოფლებში ხალხის არეულობა არის მოკლე-ნა მძიმე და იშვიათი. მართლაც-და, თავს დაეცნენ და უწყალოდ სცემეს იმ გვარ მოხელეთ, როგორცნიც არიან ღენებალი თ. ობუელიანი, მასრის უფროსი გრაფ ტიხენგაუსენი და ზრაკურთრის თანაშემწე გუდამ-ლევეკოვიჩი. რა არის ეს არეულობა? საიდან წარმოსდგა? რა მიზეზი აქვს მას? ჩვენდა სამწუხა-რად ნამდვილი მიზეზი საკმაოდ არ არის გამოაშკა-რებული. წინა-გამომიება მხოლოდ მასზედ იყო მი-ცნული, რომ აღმოჩინა გვამნი, რომელნიც თვის მოქმედებით უფრო მომეტებულად თვალ-საჩინო იყვნენ. რისგან, რა მიზეზით წარმოსდგა ეს შემთხვევა, ამ კითხვას სრულიად არ შეეძლება გამო-ძიება და არც არა საშუალება არ მოუცია ჩვენთვის ამ მხრით გაგვეცო სჯამე. ამის გამო თვით სსსპმარ-თლმშიაც ურადდება მივაქციეთ მხოლოდ იმას, რაც აღმოაჩინა წინა-გამომიებაში. მართალია, ზოგიერთს მოწმეების ჩვენებიდან შეგვიძლიან გამოვიყვანოდ დას-კვნა, რომ არეულობის მიზეზი არსებობს იმ სხვა და სხვა ბოროტ-მოქმედობაში, რომელიც მოჭყვ ურძე-ბისა და ხარ-კამბეჩის გამოყვანას სამხედრო საჭი-როებისთვის და აგრეთვე მილიციონერების გამოყვან-საში. მაგრამ, სასჯელდობრ რა ბოროტ-მოქმედობა იყო, არ ვიცით. ჩვენ ვიცით მხოლოდ, რომ ამ ბო-როტ-მოქმედობის გამო მოხდა აწ წამოყენებული არეულობა ხალხისა.

„გემსობებთან, უფალნო მსჯულნო, თუ რა მოხდა იმ გროვანში, რომელმაც აწარმოვა უწყისობა. იმ გრო-ვანში იმ გვარნი აყალ-მყალი სუფუგდა, რომ თვითთუ-ულას გვამის მოქმედობისთვის თვალის გადავხედა შემოქმედებელი იყო. იქ აღიარებულ იქმნა მრავალი შე-

ურაცხეოთა, წარმოთქმულ იქმნა მრავალი შეუზოვარი და საგინებელი სიტყვა, მრავალი კანონის წინააღმდე-გი მუქარა. თითქმის ყველანი ერთად დახანჯობდნენ და მოქმედობდნენ, ამის გამო, რ საკვირველია, მოწ-მეებმა ურადდება მიაქციეს და დაიხსომეს მხოლოდ ზოგიერთს მოქმედნი პინნი, ზოგიერთს სიტყვები, რომელნიც უფრო თვალ-საჩინო იყვნენ. აი, იმუ-ლებულნი ვართ ამ ნაწევრ სსსპმის მიხედვით დაგდავით განახენი ბრალდებულთა შესახებ. მაგრამ უნდა მო-გახსენოთ, რომ თუ მოწმეებმა მთელ გროვანში შეამ-ჩნიეს მხოლოდ ოცი კაცი, ჭკავს რომ იმათ უპირატე-სი მონაწილეობა მიუღიანთ და მასთანავე უნდა იყ-ვნენ უმთავრესი ბრალდებულნი ამ საქმეში. ხოლო ისიც უნდა ვიქონიოთ მხედველობაში, რომ იმ ხალ-ხის არეულობას დაესწრნენ აგრეთვე ბევრნი მარტო-ცნობის მოყვარეობის ძალით. შესაძლებელია აგრეთ-ვე, რომ მრავალი მხოლოდ შემთხვევით შევიდნენ თვით რევაზ განხმის სახლშიაც. მათ იქ არსებობას, რასაკვირველია, ვერ დაგაბრალებო მაგრამ ამჟამ დროს არ შეიძლიან გავამართლო არსებობა თ. რევაზ გან-ხმის სახლში იმ კაცებისა, რომელნიც ჯოხებით ემუქრებოდნენ. ჯოხის ჭერა და მუქარა საკმაოდ ამ-ტვირთებენ, რომ ეს კაცები მისულან არა სახლშია, არამედ იმავე განხრახვისთვის, რომელიც მიუძღო-დათ წინ არეულობის სხვა დაძინაშეგვისაც.

თ რევაზ განხმის სახლი განარჩევს; წაიღეს თოფ-იარაღი, ვერცხლეული და სხვ., სულ სამასი თუმიანს. ცხადია, რომ ეს საქმე უქნია არა ერთ კაცს, არამედ ბევრს. მაგრამ, ჩემის აზრით, არავითარი სა-ბუთი არ არის ყველა ბრალდებულებს ამ განარჩევანში ბრალი დაგდავით (რომელნიც საქმეში არიან ჩარ-თულნი). ზემოდ მოვიხსენეთ, რომ განხმის სახლში ბევრნი, იქმნება, მხოლოდ შემთხვევით, ცნობის-მოყ-ვარეობით შევიდნენ და არავითარი ავ-კაცობა არა ქონდათ სახეში. გარდა ამისა, უმთავრეს დაძინაშეგე-თანც, ე, ი. იმათ, რომელნიც მომეტებულად ჩადიოდ-ნენ უწყისობას, იმათაც მუქი ვერ დაბრალდებით სახ-ლის აკლება და განარჩევა, თუ პინ-და-პინ არ გა-მოუჩინათ ეს დაძინაშეგობა. იქმნება შეგვიდნენ სახ-ლში მხოლოდ მასრის უფროსებზედ თავ-დაცემის-თვის და არა სახლის განარჩევისთვის. რევაზ განხ-

ძის სახლის გარდა აკლებულ იქმნენ აგრეთვე სხვა სახლებიც სხვა სოფლებში. ამ სახლებსაც იკლებდნენ იგივე ზირნი, რომელნიც მოქმედობდნენ რევას განხადის სახლში და ემტერებოდნენ მხოლოდ მათ, რომელთაც რაიმე მონაწილეობა ჰქონდათ მილიციონერების გამოყვანაში. მაგალითობრ, აკლებულ იქმნენ სახლები ანაგისა, ვაკირისა, საკობისა, ბოდბისხევისა და სხვა სოფლის მამასახლისებისა, რომელნიც ვალდებულნი იყვნენ მიეღოთ მონაწილეობა მილიციონერების გამოყვანაში. გარდა ამისა აობრებულ იქმნენ იმ ზირთა სახლებიც, რომელთაც მიეღოთ მონაწილეობა სიების დაწერაში. ხალხი არ კმაყოფილდებოდა სახლების აკლებით და ყოველთვის ეძებდა თვით სახლის ზატრონს. ეს გვიმტყარებს, რომ აკლებასში მხოლოდ ერთი განხრახნა სუფიკად — იმ ზირების ჯაგრის ამოყრა და დასჯა, რომელთაც რაიმე მონაწილეობა ჰქონდათ გამოწვეულთა სიების შედგენაში“.

შემდეგ ამისა ზრაკურთმამ დაიწყო ოც ბრალდებულთაგან თითოეულის დანაშაულობის დამტკიცება და მათგან ექვსზედ კი ხელი ზილა, ვერ განამტყუნებო. ზრაკურთმამ ხელმეორედ მოაგონა მსაჯულებს თუ რაში მდგომარეობს საქმე. ოთხს თიბათგეს ანაგას და აგრეთვე სხვა სოფლებშიაც მცხოვრებლებს გარდაუწყვეტიათ, რომ ანასადეს ნების არ მოგვემთოთ მილიციონერების წილის ყრით გაყვანასა. ამის გამო მორე დღეს ყოველის მხრიდან შეყრილა ხალხი ანაგის ხეობაში, გახს შემოაჭხვევია მასრის უფროსს და შეუზარდა გამოუცხადებია მისთვის, რომ წილის ყრით მილიციონერებს არ მოგვემთოთ. ხალხი გაჭყლია მასრის უფროსს სოფ. ბაკურცინეს და მისდგომია რევას განხადის სახლს, სადაც მიმალულა მასრის უფროსი. ხალხი აღჭურვილი ყოფილა თურმე ჯობებით და ხანჯლებით. ხელმეორედ გამოუცხადებიათ თურმე, რომ სალდათებს არ მოგვემთოთ, მოუთხოვნიათ გამოწვეულთა სიები, აღბათ იმ აზრით, რომ რა კი სიები აღარ იქმნებო, არც მილიციონერებს წაიყვანებო; შემდეგ დაუწყიათ ცემა. ამ გვარად მოუხდენიად წინააღმდეგობა მთავრობის მიერ დადგენილ მოხელეთა მოვალეობის (მილიციონერების მოწვევის შესახებ) აღსრულებისათვის, და თან ცემაც მიუყოლებიათ, ე. ი. მოუხდენიათ ის დანაშაუ-

ლობა, რომლისათვისაც დასჯილ უნდა იქმნენ სასიკვდილედ სამხედრო კანონის 279-ის მუხლის ძალით. მაგრამ, ჩემის აზრითა, სთქვას ზრაკურთმამ, ეს სასჯელი ძალიან სასტიკია ბრალდებულთათვის. ადგილობრივ მოხელეთა ბორც-მოქმედობამ ისეთ ბრალსკედ მოიყვანა მცხოვრებლები, რომ ეს ბრალი უსათუოდ სახეში უნდა ვიქონიოთ ვიდრე დასჯათ ბრალდებულთა. გარდა ამისა ხალხის უხდელობაც რომ ვიქონიოთ მხედველობაში, უსათუოდ სასჯელიც უნდა შეუძინოთ... .

ბრალდებულთა ადვოკატად იყო, სხვათა შორის, უფ. გამრეკელი, რომელმაც სთქვას შემდეგი: „უფალნო მსაჯულნო ცხადად წამოგადგათ თვალწინ ის მრავალი უწყისება, რომლის მსხვერპლად შეიქმნენ ბრალდებულნი. აჯანყების წინამძღობელთა, მოთავეთა მაგიერ თვალწინ გიდავთ მწყემსები, მელორენი, მიწის მუშანი, რომელთაც არაგითარი განსაკუთრებული მდგომარეობა არ უზერიათ, არც არა გითარი გავლენა აქვთ სასოფლო საქმეების გამკეობაში, მაგრამ რომელნიც არაან ზატრონისანი, გულ-წითელნი, კეთილი მამები, წამოადგანნი ბრალდებულთა სკამზედ უბედურ გარკეობათა ძალით. ხუთ თიბათგეს სოფლის ვაკირას მამასახლისმა მოსიკო ათაბეგოვამ შეაკრავს ხალხი ანაგის ხეობაში, სადაც მასრის უფროსს უნდა გაეგლო. ხალხი, სხვა და სხვა უწყისების გამო მოთმინებამ გამოსული, შეყრილიყო თვისის ჯაგრისა და ზრუნვის გამოსცხადებლად მასრის უფროსისათვის, მათ უფრო რომ თითქო განგებ მისი სხვა და სხვა უბედურება ყველა მამინ მოგროვებულყო: ურბებისა და მუშების გამოყვანა ჯარისათვის, გზის გაკეთება, გამოწვეულთა სიების შედგენა. მხელი წარმო-სადგენია თუ რა შედეგი მისდევდა გლეხებისათვის სიების შედგენას. მხელი წარმოსადგენია თუ რა შედეგი მისდევდა გლეხებისათვის ამ გვან წყობის მოხელეებს ავიწყდებოდათ ყოველ-გვარი სამართალი და უანასკნელ ლუკმა-ზურს უწყვეტდნენ განარტულ ხალხს. მამასახლისების ბორც-მოქმედობამ იქმნისინ მისდწია, რომ გლეხებმა დრ ახედაც კი ვერ შეკრბეს მოსავალი. თითქო განგებ — იმისთანა მოსავალი მოვიდა, რომელსაც დამუკული ხალხი თხუთმეტი წელიწადია არ ღიწვებია. იგი, ამისთანა დროს წამომ-

დგანან მამსახლისები, და ხალხს უკანასკნელი იმედიც გასწვრივია. სიღარიბემ და სიკვდილსავე ხალხს სრულად გაუწვივია სასოება. ბრალდებულთა შორის არსებობს გვეგან სვიმონა-შვილი, რომელსაც აბრალდებენ ვითომ იგი ხალხის ჩამგონებელი იყო არაულობის დროს. მაგრამ სვიმონა-შვილმა ავი თქვა, რომ მამსახლისმა ათბეგოვმა ორი ქვაბი და ტაშტი წამართვაო — ეს უკანასკნელი ქონება სწავლას. მასწავლის უფროსმა ჩააგონა მამსახლისს მჭედლი-შვილს, რომ ხალხს წილის ვინ ვერ გაუგიათო. მაგრამ ვინ გააგებინებდა ხალხს, რომ სოფლის მოხელეების ბოროტ-მოქმედობა და უწესაობა დამკვიდრებული იყო არა ტიხენგაუსენის დროს, არამედ უწინ; რომ ტიხენგაუსენი ყოველს დანისძიებას ხმარობდა კეთილი გარკები ამოწმებულად მამსახლისად, მაგრამ მოკლე ხანში ვერ მოასწრო და ვერ გაიგნო რიგინად გლეხების მდგომარეობა. სვიმონა-შვილის ზესუსის გეგმა მასწავლის უფროსისათვის სრულიად სხვა ფრავ იქმნა ცნობილი. უბრალო ჩივილში დანახსებს ყვრილი, თუქ მასში არაერთი დანხდა არ მოიხატებოდა. სად, ან ვისგან ასწავლიდა უბრალო მწყემსი სდილობის და განთლებულ სიტყვა-პასუხს? დახლართული საქმე კი მანც დაჩნა გაურჩეველი და გაუგებარი. ხალხის ყრილობას შეამჩნიეს რაღაც განსაკუთრებული მიმართულება და მისთან ბასისათვის სუთი წილის მტრი დრო არ უთხოვებოდათ. მასწავლის უფროსი წავიდა ბაკურციხეს და ხალხიც თან გაქვა. ხალხმა აქც ერთი და იგივე თხოვნა და წარუხა მოატანა. მაგრამ, ღხინში და დღესასწაულობაში, ვის ეტყა ღანაჩაგისათვის. ხალხი დანთხოვს... აქ იწვიობს საშინელი ვანი-გაგლასი. რაც მოხდებოთ ღვეწ და ამტვრევინ, ვინც მოხდებოთ სტემენ. მაგრამ თვით ხალხი იმაგრებს თავის თავს. რა დანახსეს, რომ სწავლებენ ზეტივსაცემ თ. ორბელიანს, დაჩნებობით და ზოგიერთ მათგანს საკუთარი ზურგი მიუშველიათ ოდხდ ორბელიანს დაკითვართო. ხალხი დასდევნობა მასწავლის უფროსს, რომელსაც არაერთი ბრალი არა ქონდა. მაგრამ მისი სასხლი იღვრება სხვის ცოდვით. ხალხი დასდევნობს მამსახლისების სადგომებს, სადაც წყობილა წართმეული გლეხის ქონება, და დაუწვინა ღვეწ-მტვრევა რაც კი შესკვდნა. გვეგან სი-

მონა-შვილს დაუნახავს თვისა ქვაბები და დაუწვია წართმევა. განა ცარცვა არის ეს? ეს არის უფლება თვის საკუთარ ქონებაზე, რომელიც წართვეს მის უსამართლოდ... თუ რა სისწრაფით ქმნილა წინა-გამოძიება — ამას გვიმტკიცებს შემდეგი: ილია ძირინა-შვილმა და ილია მჭედლი-შვილმა დაამტკიცეს, რომ სრულიად არ გამოსულან ხალხში და არავითარი მონაწილეობა არ მიუღიათ ყრილობაში; ის კი არა თუ იგინი, ცოლ-შვილის ზეტივნი, სახერობილოში იყვნენ ჩაგდებულნი. ეს სწავლები გაცემულ იქმნენ მამსახლისების მიერ, თორემ სხვამ ვერავინ ვერ სცნო“.

მუთანი. (ივერიის კორნეპონდ.). აკერ მეცხრე წელიწადია, რაც ქუთაისის გუბერნიაში სახალხო შკოლები დაჩნდა. დღემდის ყოველ წლებით რამოდენიმე შკოლა ემატებოდა, რომლების რიცხვი ასამდე აღიწერა. მაგრამ, ხვეწდა სამწუხაროდ, ეს რიცხვი თან და თან ქვევით იწევს და კლებულობს. ეს ვის უნდა დაეებოდა? მასწავლებლებს? არა, სრულიად არა. ბრალი უნდა დაეგვას მათ, ვის ხელშია იყო მთლად ქუთაისის გუბერნიის სასოფლო-შკოლების საქმე. ახლა კი, როდესაც ახალი უფროსი არის დანიშნული, იმედი გვაქვს, რომ რიგინად წავა ამ მოხერობულ და გაფუჭებულ სახალხო შკოლების საქმე და მიეტყვას კეთილი გზა და მსკვლელობა.

ახლა მოგახსენებთ უწინდელი დირექტორისაგან დაწესებულ შკოლების მდგომარეობას.

წარმოიდგინე ხის შენობა, თარღალალოებით სახსე კედლები, ისტაკები და ჭერები, რომელშიც ვივი ზამთრის ქარიშხალი თამამად დათამაშობს სივილ-სტეკინით, ვითომ გველი მეტის-მეტი სიბრანით გაჭავრებული ეწინააღმდეგებოდეს თავის მეომარ დაუზოგველ მტერს. ცეცხლს დაანთებთ — ერთი რომ შემა არ არის, მეორე — შემაც რომ იყოს ამათ აქ ცეცხლის დანთება, საწყალი ემაწვილები მიეხურხვლებიან ერთბაშით ცეცხლს ვერც თებთან და სწავლასაც კი სცდებიან. საცოდავ სიცივისაგან ამოგიტეხულ ემაწვილებს ენა გულარ გამოუღიათ. ხელები, მის მაგიერ რომ სწერონ ან სხვა რამე აკეთონ, უბეში შეუწყვიათ და ახურულან გაყინულ ჩიტსავით.

პირველ გახსნის დროს შკოლაში ადგილი თითქმის აღარც კია, ისე აივებს ხოლმე მასწავლებლებით პირველად

განხილი შოკლა. მაგრამ გადის დრო და უმარტობის რიცხვი მცირდება შოკლაში სამთრობით ამისთანა მიმზიდველი და მართული შოკლების მიზეზისაგან და განსაზღვრებით, როგორც მოგეხსენებათ, მუშაობა აქვთ გლეხებს და ამისაგან არა სტაბილად მათ უმარტობებს და ჩვენი შოკლა წლიდან წლამდე ცარიელი რჩება. მე ბევრჯერ ვინახავს ბავშვის მამა, რომლისაგანაც მესმოდ: „აქ სიტყვისაგან დასასწავლებელი და მოსაკლავი შვილი დასა არა მყავს“. კლასის მართულობას შეადგენს უფროსი სტოლები და ან გრძელი სუფრა.

ახლა მოგახსენებთ ჩემი მკითხველთა ორივე სიტყვას, თუ მასწავლებლების ჯამაგირი როგორ იკრიბება საზოგადოებისაგან და ურიგდებათ მასწავლებლებს. ჯამაგირი სამ ნაწილად არის გაყოფილი და ნაწილ-ნაწილად ეძლევათ მასწავლებლებს. მაგრამ მესამედი ნაწილიც ხანდის-ხან კიდევ სამად იყოფა და ამ ნაწილთა ეძლევათ მასწავლებლებს თავიანთი ლუკმა.

გარდა ამისა ხალხსა და მასწავლებელს შორის ხშირად განხილვა ხოლმე ჯამაგირზე ვაჭრობა. გამოჩნდება ერთი ვინმე მასწავლებელი, რომელსაც უფ დირექტორისაგან აქვს მიცემული მოწმობა მასწავლებლობისა და ეუბნებ ხალხს: ამა და ამოდენ მანეთ სხვებზე ნაკლებ მე დაგიდგებო. რასაკვირველია ეს ძრიელ სასინჯოა ხალხისათვის მან მხოლოდ იაფ ჭირით თუ დაიყენა მასწავლებელი კარგი იქნება იგი თუ ცუდი — ამისი ჯავრი კი არ სწავს. ეს მასწავლებელი საქმეს კარგათ ვერ წაიყვანს და დაითხოვს მას დირექტორი სამსახურიდან. ამ მცირე ჯამაგირზე კარგი არავინ მიდის, ხალხი ჯამაგირს ალერ უმატებს, და ან იკეტება შოკლა ან ამ გაჭირვების განსაცდელშია ჩაგარდნილი.

დათიკო ჯ.

მ ა ზ ა ხ მ ლ ა *).

(ერთი თვალის გაღვლეზა.)

რადგანაც ვერ, ამ რომდენიმე საუკუნეს განმავლობაში, ქრისტიანი კაცის იყენი არ დადგმულა აქ, არა თუ ევროპიელი მწერლისა, ამისათვის ვგონებ ნამეტანი არ იქმნეს მცირედი აღწერა.

* ეს ღირს-საცნობი წერილი „დროებიდან“ არის გადმოღებული.

ამ დღებში აქ გზით გამოიარა მთიულეთის მართულობის უფროსმა გენ.-ლეიტ. კამაროვმა (ჩვენი დუბურნატორის ძმამ) და ერთმა მისმა ხლებულმა ჩინოვნიკთაგანმა და მიჩვენა კარტა ახლად შემოერთებული საქართველოს; ყოველი სოფელი გარეშემო დაწინაურებული იყო და მაჭახელას ადგილი კი ცარიელი ადგილი იყო. ამითი დაგრწმუნდიო, რომ ვერ უნცობია ქვეყნისთვის ეს მხარე და ბევრი საინტერესო რამე უნდა იყოს აქ დაფარული.

ეს ზატარა ჩვენი მაჭახელი არის ცოცხალი ისტორია საქართველოსი.

მაჭახელა მდებარეობს ორ წყალ შუა აჭარის წყალი შეუერთდება ტოროხს და იწყება მაჭახელი. მარცხნივ ტოროხი, სდაც გადმა სახლობენ მცხოვრებლები მარადისა — 30 სოფელი; მარჯვნივ აჭარის წყალი, რომელიც გაყოფს მაჭახელას აჭარისაგან.

თვით მაჭახელი იყოფა ორ ქედით და შუაში ჩამოდის მაჭახელის წყალი. ორავე მხრით მთებში დგანან ხალხი, რომელიც შესდგება 26 სოფელიდან.

აი სახელი მაჭახელის სოფლებისა: 1) მაჭახელის-ზირი, 2) სინოიეთი, 3) აჭარის-აღმართი, 4) ცხემლანა, 5) ჩიკუნელი, 6) ხერთვისი, 7) მინდოეთი, 8) აკრია, ესენი არიან მაჭახელას წყლის მარჯვენა ქედზე. მარცხენა ქედზე:

9) კობალეთი, 10) ვინათი, 11) კვარა, 12) ქედ-ქედი, 13) ჭანეგრი, 14) ქედა-ჩხუტუნეთი, 15) ზედა-ჩხუტუნეთი, 16) გორგაზეთი, 17) საფუთავეთი, 18) ზედა-ვაკე, 19) ეურატო, 20) ქვანის თავი.

მეორე გვერდზე მარჯვენა ქედისა აჭარის წყლისკენ: 21) ქედა-ხერთვისი, 22) მალა-კონი, 23) ჭალა-ხმელა, 24) უჩხეტი, 25) მელესი და 26) ნამელისევი.

მაჭახელის სოფლები აკრია და ქვანისთავი რომ გათავდება, იწყება უღბური ტყე. ამ ტყეს ეწოდება მარჯვენა მხარეს კორდა და მარცხენა მხარეს ლეკობანი. ეს ტყე და მაჭახელა გათავდება შავშეთის სამხლავარზე.

მაჭახელში იქნება 2,500 მოსახლემდინ. მცხოვრები არიან წმინდა გუჩულები. ცხოვრობენ მტაცებლობით. ესენი ცარცვენ შავშეთლებს, აჭარაებს და მეტადრე მარადიდებლებს, რომლებიც უმეტესი ნაწილი ვაჭრები არიან და დიდი და ზატარა-მენახობს. ტოროხის წყლით შავშეთ მდელში და ჩააქვთ ზათუმში ხე-ტყე, ყურძენი, კაშლი;

აგრეთვე ბათუმიდამ. დიდი სიძარკვე და გამოცდილება აქვთ წყალში. მაგრამ მათზე უსაცოდანვე ან არის-არა მეტადრე უსმითარში, როდესაც წყალში ჩამდგარი თოკებით მოათრევენ პირ-ადამა სავსე ნაგს რომელიმე ვაჭრისას ართინს და ღვიანაში.

ამ რთულით ზურის მჭამელს ხალხს ხელება მჭახნელელი კაცი გზაზე მჭახნელს-პირში და ან ბათუმის გზაზე კახაბერში, გადილებს თოფს და უძახის: „შენაკვე! ჩამისვი, წამიფიქანე ბათუმში.“ თუ შეშინდა და ან ჩამისვა, თოფს დაუშენს და ამ დროს კარბის საცოდანვი მარადი-დელი და თუ მოვიდა, ცაწარცვავს.

მაჭახნელი არის ბუდე ავასაკებისა. იმისთანა ბეგი ანუ ალა არ იქნება, რომ გამოქცეული რუსის სალდათუბი, ქართველები და მეტადრე გურულები არ ჭყავდეს.

თავის დღით აქ ასში ერთი არ მომეგვადრა. კაცის სიკვდილი ქება არის, ძაღლის სიკვდილი კი ცოდვა.

მაჭახნელაში არიან 30 მარტო სამხედრო იარაღის მკეთებლები. „მაჭახნელის“ თოფი ნაქები არის მთელს კავკასიაში შეიდეგ ძველი უინიშისა, რომელიც ძველათ კეთდებოდა. გურიაში ამ თოფს, ვისაც აქვს, „მაჭახნელას“ ეძახის, მაგრამ ამ თოფებს გარდა ოსმალეთის არ დაუბრუნებიათ და უფრო მჭახნელს ხელში უგაგია მარტი-ნის ან მაგასინის სისტემის თოფი.

მარტო მაჭახნელში 3,000 ამოჩხეული მსროლი გამოვა, ომში საჭინოების დროს, დარჩეული ვაჟ-კაცი მწრთულ-სასროლი თოფებით, და გაბედვით, კიტევი, რომ ხუთა-ექვსი წლის ნასწავლი სალდათი ისე ვერ მოინმარს ევროპიულ თოფებს, როგორც ესენი.

არა თუ სხვა რჯულის ხალხი ვინმე ცხორებდეს მაჭახნელაში, არამედ ვერც ერთი მეზობელი ხალხთაგან აქ გზათაც ვერ გაივლის.

რჯულზე არიან მტკიცე და თვით ოსმალეებზე უფრო ოჯანტიკოსები. მხოლოდ ერთი სიმძულვარით ქრისტიანობის მთელი მაჭახნელი ფეხზე დგას და აზი-რობენ გადასახლებას ოსმალეთში.

აქაურს ხალხში თვით ბეგებშიაც ხალხოსნობის აზრი არ არის.

— ამ ოთხსის წლის წინეთ სანამ ქრისტიანები ვიყავით, გურჯები (ქართველები) ვიყავით, და ჩვენი გვარიც ეს უფოთლდა! ეხლა კი გვარის მაგიერად მამის სახელს მმარბენ.

აქ არის ბეგი წულუკიძე და სხვანიც არიან ამ გვარისა, იწოდებიან კვირიტაძებთაც, კიდევ არიან გვარები:

ზაქარიძე, ფოტლადე, კიბორძი, მალაყაძე, ქორტიძე, გვარნი-ოღლი, გვარისშვილი და სხვანი.

გვარის დიდი პატივის მცემელი არიან.

ხალხი ძრიელ დამჯერებელია: ამოდენი ხანი აქ ვარ და ერთი კაცის კვლა არ მომხდარა. მხოლოდ ჩემი მოსულის მეორე დღეს აქ ძმამ ძმა მოკლა ვაშლისათვის; იმ დღესვე დავატუსადე და ბათუმში გავგზავნე. ხალხი შუა შინდა.

ხალხმა ნახა, რომ ბეგებთან ამასაც ჭქონია სამარ-თალი. ბეგებს კი უგვირთ, ჩვენში ასე იყო სამარ-თალი: ალა ან ბეგი რომ იუხარას (ღარბის) მოკლავდა, ბეგს დაიბარებდენ ბათუმში სამ დღეს ჭაფისში (სატუსადეში) ჩასვამდნენ და სადილ-ვანში უნდა თვითონ თავის ხელთ მიერთმია სატუსადეს ზედამხედველს და ეხლა კი რუსის მუდირი ბეგებსაც ისე იჭკრს, როგორც ფუ-ღარასო!

წვრილმა ხალხმა თითქმის შეცვალა აზრი ოსმალეთში წასვლასად. მათ ძრიელ უგვირთ, რომ არა თუ მუდირი, მისი ხანშიც აქ ამდენ „გონჯს“ კაცში თამამად და-დის, ერთი ზაფთი (ჯანდარში) არც რუსი და არც გურჯი არ ჭყავსო, — და ამ ნაირად გვემხრობა ხალხი ..

სხვას მეტს ვეხსნა გწერთ ამ ჯერობით.. აქაური ხალხის ხასიათსა, ჭზრისა და ენის თვისებას ავიწერსთ ერთი აქაური მცოდნე კაცი. მეორე პირი გაცნობებთ ცხორებებს და მოქმედებს თამარ-მეფისას ამ ქვეყანაში და სასოფლო შოკლების მიმართულებას. აგრეთვე აქაურ სახალხო ანდასებისაც ვერბე.

თ, დ. წ.

საზოლიტიკო მიმოხილვა

ეს ნომერი ჩვენის გაზეთისა უგანასგნელია. ამიტომ უჩიგო არ იქმნებოდა ამ შემთხვევის გამო საზოგადოდ ოკალი გადაგვევლო აწინდელ პოლიტიკის ძველმარობისათვის, ასე რომ წინამძღომელი მხედველობა მანაც მის-ცემოდა მკითხველს ხალხთა შორის საქმეთა მიმდინარეობისათვის, კიდრე ხელმეორედ დაუწყო მას საუბარს შურნალში. მაგრამ ჩვენდა საშწუნაროდ, საქმე იმდენად დახლართულია, თითქმის მთელს ევროპას მოსდებია იმის-თანა ნისლი, რომ თვალის გაწვდენა ძნელია. საქმის დახ-ლართულობა შეეხება არამც თუ სახელმწიფოთა გარეშე ურთიერთობას, არამედ მას მოსდევს შინაგანი გაჭირებაც

რომელიც ძილს უერთობს და მოსკუნებს ათმეცს მათ, ვის ხელთაც არის ჯერ-ჯერობით ამ ქვეყნიერობის ჩაბნის ტარი. გადააკლეთ თვალი სხვა და სხვა სახელმწიფოებს და ცხადათ დაგინახავთ თუ რა ღრმად ჩამაფიქრებული საქმე და კარგოება სუ გვეს თითოეულს მათგანში. გერმანიასევე სომ რაღა ღაპარაკი უნდა. ჰქვდაღის და ნობილინგის აკვარობამ სრულიად უგუჟმად უგუ ბრუნა ამ სახელმწიფოთის შინაგანი პოლიტიკა. დღე არ გავა, რომ ახალმა კანონმა მრავალი ახალი მსხვერპლი არ ჩაიტანოს. როგორც საფიქრეული იყო ისე მოხდა კიდევ: ახალის კანონის მსხვერპლად ხდებათ არამც თუ მარტო ისინი, ვისკენაც იგი პირდაპირ იყო მიქცეული, არამედ ისინიც, ვისაც ბისმარკის გარდა სწამს კიდევ სხვა რამე. იტალიასაც შეემატა უეფერება, რომელსაც რასაკვირველია თვისი ჯეროვანი შედეგი ექმნება შინაგან პოლიტიკისათვის: ვილარა პასსამენტე ხანჯით დაეტა გოროლს ნეპოლში: როცა ჰკითხეს — რად ემტერებოდა გოროლსაო, უპასუხნია თურმე: „უკვლა გოროლები მძულს და მინდა მათი გაწყვეტა“: რასაკვირველია პასსამენტე ბეგრს თანამგონობელს ვერ იპოვის თვის უტუნურ ცტევისათვის, მაგრამ მანინც იტალიის შინაგანი მდგომარეობა, ხალხს კეთილდღეობა იმ გვარ განსაცდელშია, რომ ვერც მთავრობა ჰპოვებს მრავალს მომხრეს თუ იმანაც უუხადრუნ თვისი შინაგანი პოლიტიკა და მიჭბამა გერმანიას. ისპანასაც იტოვე უბედურება შეემატა: ცოტას გაწვდა მისი გოროლაც არ მოკლეს. ისპანიაში სომ აქამდისინაც ცხოვრება უკმაყოფილო იყო წინ წამდარი და თავისუფლება ვერაფერი უერთა გაშლილი, და ამის იქით გი რაღა თქმა უნდა, რომ ყოველ გვარი ნაღვაწი და ნაშრომი რეკოლიუციის მოკვეთილ იქმნება.

რაც შეეება რუსეთს, მისი უკეთესი ყურნალ-გარეთობა ამის გათავებას შემდეგ სულ იმას გააძახის — გვეყო გარეშე საქმეების განაგებაო, დრო არის ჩვენის საგუთარის საქმისათვის ვიზრუნოთო, ჩვენ შინაგან ცხოვრებას უზატრონოთო. ამ გაჭიმებასევე შემდეგაც გვექნება დაწვრილებით ღაპარაკი. აქ მხოლოდ უნდა მოკახსენოთ, რომ ჯერ-ჯერობით უახლოესი მომავალი რუსეთისა ბნელია და თვალ-გაუწვდენელია. ჯერაც მრავალი კეთილის მოსურნე ჰქვას, რომელნიც დასძახიან — იომეო, მეზობელი განმრავლო, მტრების ჯვარი ამოიყარო; ჯერაც მრავალნი უღერენ მუშტს თან ინგლისს, თან ავსტრიას და სხვ ეს მუშტი უფრო მომეტებულ მუქარას მოასწავებს ესლა. როდესაც ინგლისისა და ავსტრიის ტანის შორის რამი ატეხილავს. რა გზის დაადგება რუსეთი — ახლო მომავალი გვიჩვენებს.

რ ა მ მ თ უ კ ა ც ი ვ ა რ .

(შემდეგი *)

XIV

საუცხოვრო დილა იყო. როგორც კარგი ერთიერის აბრეშუმისა ღაჟვარდი ცა გადაჭვენოდა მთასა, უღაბნოს და სოფელსა. მუტის ოდენა ღრუბელიც გი არ ახრდილებდა მის მოწმენდილს კამარასა. კარგი რამ არის, როცა აქ მთის ცერსეც კაცი სკუს წმინდას, სუბუქს და სურნელოვანს ჰქარსა, ვიდრე მზე არ გაახურებს დედამიწას და გახურებულ კლდილამ და მიწილამ ბული არ ადის სუკით.

რას სიტყვებით, რას სიამოვნებით სვავდა სირონს იმ საკვირველს ჰქარს! შეტად საამოდ ჰქანდა სირონას, რომ გადასხნილ ცის ქვეშ დგას მას შემდეგ, რაგი ოთხი დამე გაატარა ჰქარ დასმულ მღვიმეში. პავლე გი ცუცხლა პირს იჯდა და ისე კართული რაღაც იტიქრებში, რომ სირონას მიანლოება ვერც გი გაიგო.

„რას კეთილი რამ არის“ — გაიტიქრა სირონამ, როცა თვალი მოჭკრა ქოთანს საჭმელია ცუცხლსეც ახუნხუნებულს და ხას ფოთლიანს ტოტებს, რომელიც პავლეს კარებზედ აუფარებინა. რომ მღვიმეში სირონას მზე არ მოსდგომოდა. სირონას წყაროსაკენ გზაც ესწავლა. წამოაგო სული ლიტრას და გასწია წყაროსაკენ. პავლემ არ დაუშალა და თვალი მოაჩიდა, ვითომ არასა ვებდაყო, რადგანაც იტოდა, რომ სირონას პირის დასაბანათ მიდის და გასლამაშებულათ. მას რაში გამოხნდეს დედაცატი!

სირონას რამდენსამე ხანს შემდეგ მობრუნდა წყაროდამ. არ მგონია, რომ ეხლანდელსეც უფრო მშენიერი და მომხიბლავი ყოფილიყო სირონას მამს, როცა გერმანსმა პირველად ნახა თანჯარასთან და გაოცდა მის მშენიერებასევე.

სირონამ თუმიცა ქრმის სახლიდამ გამოქცევის შემდეგ ბეჭი მწუხარება გამოიარა, მაგრამ ამ ბოლოს დროს მწუხარება შეუმსებუქდა პავლეს მზრუნველობის წყალობითა. სულაც კარგად შეიქმნებოდა, რომ თავისი ერთგული გომის აკად არ განდომოდა. ეს საწყალი ოთხფეხი საშინლად კნავდა და ისე საცოდავად შეჭურებდა ხომე თავის პატრონს, რომ კაცს შეებრალებოდა. თურმე ფეხის მოტეხის გარდა სხვა შიგნეული სხუელებაც ასჩენოდა

*) სივერია № 46. 1878 წლისა.

სე, რომ ესეა ფეხზედ ველან დგებოდა, რამდენსაც წა-
მოიწვედა, ისეკ უკან გადიქტევადა ხოლმე ეს ამბავი
გულს უწყლავდა სირონას.

როცა სირონა წყაროდამ მობრუნდა, თავის ძაღლს
წყალი მოუტანს და დააღვივებს. გამობრუნებაზედ შავლე
მოიკითხს. შავლემ ზე ახედა და მადლობა უთხრა. მერე
ჭკითხა ძაღლის ამბავი. სირონამ მხრები აიწია და დაღ-
ნებით უთხრა:

— საწყალი დღესაც ისე ველში ხრიალებს, როგორც
გუშინ სლამოს. აღარაფერსა ჭსტამს და მეც ველანს
მცნობს, მეც! ვაი, თუ ეც ოთხთუხი მომიკვდა...

ამ სიტყვებზედ გული ასეთის მტკივნეულობითა ეკისო,
რომ სიტყვა ველან დაამთავრა. შავლემ გულანკლულად
გაიქნია თავი და ჭსტაქვა:

— ცოდვას, კანმა ატრე იწუხოს უგუნურის ზირე-
ტყვისა გამო.

— იამბა, ჩემი ძაღლი უგუნურია! დაიძანა სირონამ
თუნდ რომ ეგრეც იყოს, მის შემდეგ რაღა მჩხება მე! ეც ძაღლ
მამი ჩემის სახლშია გაზდილი, იქ სცა მე ვეკლას ვუყარ-
დი რამდენიმე დღისა იყო, როცა მე ჩამივარდა ხელში,
სულ რმით გამომიხდია. მე ჩემი საშობლო დაკარგული
მაქვს და აქ, სცა ვეკლანი ჩემზედ მარტო ცუდსა ფიქ-
რობენ, თუმიცა არავისთვის არა მიწუენებია რა, აქ მე
ვეკლასა ვძულვარ და მარტო იამბას ვუყვარვარ.

— მე ვიცი ერთი კიდეკ, რომელსაც ვეკლანი თა-
ნასწორად უყვარს ღვთაებრივის სიყვარულითა, — განწყე-
ტინა სიტყვა შავლემ.

— მაგისთანა სიყვარული რად მინდა! საჭირო არ
არის, — უპასუხა სირონამ: იამბა არავისთან არ მივა, თუ
არ ჩემთან რად მინდა მე ისეთი სიყვარული, რომელიც
მთელს ქვეყანას უნდა განუზიარო. შენ უთუოდ ქრის-
ტიანების ღმერთზედ მეუბნები. მე შემიტყვია, რომ იგი
მოწყალეა და სულგრძელი, — ეგრე ამბობს დოროტეა, —
მაგრამ იგი მკვდარია, მე მას თვალთ არა ვხედავ, მას მე
უფრით ვსმენილობ და არც არავინ მინდა იმისთანა, რომ
მოწყალეა მამლიოს. მე იმისთანა მინდა, ვისთვისაც მე
თვითონ უნდა ვიყო რამე, ვისთვისაც მე სიცოცხლეს და
ბედნიერებას უნდა შევადგინდე და უჩემოდ არც სიცო-
ცხლე სიცოცხლეთ იყოს და არც ბედნიერება ბედნიერებად.

ტანში ურყოლამ გაურბინა შავლეს ამ სიტყვებზედა.
სიბრალულით და მასთანავე აღტაცებით სავსე თვალით
შეხედა შავლემ სირონას და გულში ჭსტაქვა: „სატანა უო-
კლთა ანგელაზთა უმშენიერესი იყო, კიდრე ღმერთი

შეჩვენებდა და დახე, აქამომდე ამ ქალზედ თავისი ძაღლ
ჭკონია. სირონა ჯერ მომხადებელი არ არის მადლის მი-
საღებათ, მაგრამ მოსიყვარული გული ჭკონია და სულიც,
უსათუოდ, „წაუმიხდარი აქვს, თუმიცა ბევრჯელ უცოდნისა“.

სირონას და შავლეს თვალე ერთმანეთს შეხედა და
სირონას უთხრა:

— შენ მე ისე მიუფრებ თითქო გებრალბიო, ხოლო
თუ იამბა მომიჩხება და მე როგორმე აღექვანდრიაში
წავედი, ჩემი ბედი, იქნება, უკეთესზედ შეიცვალოს.

შავლე ადგა, გადმოიღო ქოთანის ცეცხლიდამ, მიართვა
სირონას და უთხრა:

— ჯერ ამ შეჭამადმა გაციწიოს მაგიერი დიდის
ქალქას ღვინ-შექტეკას. მე მიხარია, რომ შეჭამადი
მოგწონს. ახლა ერთი ეს მიბძანე: კარგად მოგიფიქრებია
თუ არა, — რა განსაცდელი მოკლის ღამას, ახლგაზღას
და უშატონო ქალს იმ გარყვნილს ბეძმების ქალქში,
რომელიც სავსეა ცოდვითა და ბიწიერებითა? უფრო კარგი
არ იქნებოდა, შენი შეცდომა გეკისრნა, მისუღიყავ ისეკ
ფეტიცისთან, რომელსაც, საუბედუროდ, მანც კიდეკ
ვეუთვნი?

ამ უკანასკნელს სიტყვებზედ, სირონამ ხელიდამ თუქში
გააგლო და ფეხზედ წამოგარდა.

— მაგას თავის დღეში არა ვიქ!... როცა მე აიქ
ქვევით ვიჯექა გონება მიხდილი, მამინ იმ საში-
ნელს წამს ღმერთებმა მჩვენეს გზა, რომ ჩემი თავი
დავისნა მისგანაც, შენგანაც და ეოკელის გაციისგან, რო-
მელიც კი ჩემს უკან დაბრუნებას გულში გაიტარებს. მა-
შინ გაათურებული და განხელებული მაგვარდი და დავეკ
მორღვეულ კლდის ზირს და გეფიცები, მამის ჩემის სახ-
ლის ნახვას. აღარ ვეღირსო, ჩემის და მშების დაუტრებე-
ლი მოგვედე, თუ ესეა მე სრულს გონებაზედ შუროდამ არ
ავასრულო ის, რაც მამინ ჭკუიდან მოშლილს მინდოდა
ამესთულებინა. ვაი, რა ვიყავი მე და რა გამს: და ფეტიციმ!
მე ეს ქვეყანა ვაკვილით მოფენილი ბალი მეკონა, მზის
სხივებით განხლებული, აღმასებრ მჭვირვალე წყლებით
რწყული, მანდილობელის ხეებით მორთული და აღსავსე
ფრინველთა გალობითა; მან კი დამიბნელა ეს ქვეყანა,
ამიმღვრია წმინდა ნაკადულის, ფეხ-ქვეშ გამითელა ნაზი
უკვილები. ესეა ჩემთვის სულ ერთია: კლდე რომ გაირ-
ღვეს და შიგ ჩამიტანოს, არავის არა დააკადებს რა, არა-
ვის არ შემიბრალვებს.

— საწყალო ადამიანო! უთხრა შავლემ: შენს ქმარს
ძალიან ცოტად ჭყვარებისარ უთუოდ?

— ჭყვარებისა! გაიციან სიბრძნე: თუ იცი და სი-
 ვარსკვლავი! ვის გაუგონია! მე ხომ გუშინ გაიმეო რა რი-
 გად უღვთოდ შექცევდა, როცა ღვინისაგან გაბრუნებული
 მოვიდოდა ხოლმე თავისის ღმერთის დღეობიდან; ეგ
 კიდევ არაფერი: ერთი რამ აკადრე იმან, ერთი რამ, რა-
 მელმაც სამუდამოდ განსწვრიტა უიმისოდაც სურტი კავ-
 შირი ჩვენ შორის. ჯერ ჩემგან ეგ ამბავი არავის გაუ-
 გონია, დორბოტასათვისაც ვი არ მიამბნია, თუმცა ხში-
 რად დაუტუქსივარ როცა ჩემს ქმარსეუდ ცუდი სიტყვა
 წამომცდენია. სხვა სხვის ომში ბრძენიარ, ნათქვამია. მე
 რომ იმისთანა ქმარი შეხვედროდა როგორც ვეტრეა,
 იქნება მეც დორბოტასავით კარგი დედა-კაცი გამოვსულ-
 ვიყავ. მე თვითონ მივიტოვ, რა სასწაულმა გადაამჩინა,
 რომ სამუდამოდ არ წაგიბილწე იმ საძაქელის გამო, რა-
 მელმაც მე..... რომელმაც მე... რაღა დავიძალა! რა-
 მელმაც, როცა ევლთამდე ვაღში ჩავარდა რომში, მიმეიდა
 თავის უფროსს კინტილის ოდონდ ვაღებს გადაამჩინ-
 ნო. თვითონვე მოიყვანა ჩემთან ის ბებრეცანა, რომე-
 ლიც უწინაც უკან მდევდა. მაგრამ ჩვენმა სახლის პატრონმა
 პატრონსმა დედა-კაცმა უფრო მოჭკრა ამ საძაქელს აღებ-
 შინებობას და ეველთაფერი მე შემატყობინა. ეს ასეთი
 უსამუსობაა ჩემის ქმრისაგან, ეს ასეთი სიმდაბლეთა, რომ
 აქამომდე ღაქად მასის გულსეუდ. თუმცა უფროსმა ვაღე-
 ბი გადუნდა და ჭრელ-ჭრელი მასეთები დაურთა, მაგრამ
 უქმად ჩაუარა ხარჯმა. თუ იცი, რასაკვირველია, თუელი
 უკან აღარ დაუბრუნა. უფროსი გაწერა და რომიდან აქ
 გამოავლო ჩემი ქმარი. მას აქედ არის, რომ ჩემი ქმარი
 ცხვირში ძმარს მადენს, შენ მიყავი ეს. ესაა ხომ ეველთ-
 აფერი იცი, მას ააა ესლაც მიჩნე იმ კაცთან უკანვე
 მისვლა. — უფრო დაუგდე, რა რიგად ღმურის საწყალი პი-
 რუტევი: ჩემთან მოსვლა უნდა და ფეხსეუდ დგომის დო-
 ნე არა აქვს.

სიბრძნე მღვიმეში შევიდა პავლე გულმტკიცეუ-
 ლად თავლი აყოლა ქალს, გულსეული დააკრიჟა და ისე
 დაწყო ღოდინი. კარგა ხანს დაიკვირნა სიბრძნემ და
 მხოლოდ ხანდისხან ისმოდა ხმა სიბრძნისა, რომელიც
 უკავებდა სნეულს ძაღლს ალერსიანის სიტყვითა. პავლე
 უეცრად შეკრთა: მღვიმედამ მო სმა ხმა მალაღი კაის ხმა
 სიბრძნისა. სწორედ, ის ერთგული ამხანაგი საწყალის ქა-
 ლის მოკვდა, იფიქრა პავლემ. უნდოდა და კერ შეებდა
 მღვიმეში შესვლა, იგრძნო კი, რომ თავში ცრემლი
 მოეკრია და გულიდან ნუგეშ-სიტყვი სიტყვები ენაზედ მოადგა.

ბოლოს სიბრძნე ისე გარედ გამოვიდა, თვალე-
 ნამტირაღვევი ჭქნდა. პავლე მართალი იყო. სიბრძნეს სულში
 ეჭირა მკვდარი პატარა ძაღლი.

— საცოდავი ძაღლი! ჭსოვსა პავლემ: რა კარგი პი-
 რუტევი იყო!

სიბრძნემ მოსხნა ევლიდამ მორთული საყვლური და
 ჭსოვსა: ეს საყვლური პატარამ აგნესამ შეუკრა. მე თვი-
 თონ ვასწავლე ნეკის ხმარება და ეს საყვლური იმისი
 პირველი ხელთ-საქმეა ეს ბალთა კიდევ წმინდა ვერცხ-
 ლია; მამა ჩემმა მახქა; მამა ჩემს ძალიან უყვარდა ეს
 პატარა პირუტყვი, იმიტომ-რომ შეაქცევდა ხოლმე. ესაა
 კი აღარც ირბენს და აღარც იბტუნებს, საწყალი პირუტყვი!

ამ სიტყვებზე ლელეანის თვლით დასცქერდა იამის
 ლეშა. მერე უეცრად, თითქო რაღაც მოიფიქრა, ახედა
 ისე მალა და აჩქარებით მოჭყვა:

— ესაა მე აქაურობას მინდა მოვმოხდე... აღარს
 თერი, აღარს თერი დამჩნობია, რომ გული აქ დამბას.
 სენატორის სახლი, საცა მე ეველს ვუყვარდი და საცა
 ხანდისხან ბღნიერად დროს ვატარებდი, ესაა ჩემთვის
 დაკეტილი იმით მაინც, რომ ის ჩემი მტარვალი იქა
 დგას. თუ შენ ჩემთვის ავი რამ არ გინდოდა, რომ ამო-
 დნა სიკეთე მიყავი, მიშველე დღესვე აქაურობას გამო-
 საღმე და აღუქსახდრიაში წავიდე.

— დღეს არა, დღეს არაა შემთხვევით, — უზასუხა
 პავლემ: ჯერ უნდა შევიტყო გემი როდის მიდის, მერე
 უნდა მოგიმზადო ეველთაფერი გზისათვის. შენ შენის
 მხრით, მოვალე ხარ პასუხი მომცე ამასეუდ: მითამ რის
 იმედი გაქვს ალექსანდრიაში, ან იქ რა უნდა გააკეთო?
 შე საწყალი ბავშვი! რამდენადაც ღამისი და ახალ-
 გაზდა ხარ....

— მე წინადვე ვიცი, რასაც იტყვი — ჩამოართვა სი-
 ტყვა სიბრძნემ: საცა კი დაუნახვივართ, ეველგან თავლი
 ჩემთვის გაუშტურებით ყმაწვილ-გაცებს და როცა შე-
 მიმტნევი რომ მე იმათ მოვწონვარ, — ტყუილი რა საკა-
 დრისია — ძალიან გამხარებია. ზოგი ღამის-ღამის სიტ-
 ყვებს უფრო ჩამხურხნელებდა და ევაილებს მომართმედა,
 ზოგნი ჩემის გულის მოგებისათვის მასწავლებსაც მიგ-
 მავნიდნენ, მაგრამ მაინც კიდევ თავი წმინდათ შემინახვეს,
 არ მიღალატნია ჩემის სახლისათვის და ეველანი იქ გა-
 მისტურებია, საიდანაც მოსულიყვენს.

— ეგ იმ დრომდე ვიდრე გერმანია არ მოვიდა და
 ფენ-ქემ არ გაგეშალა თავისის სიყვარულითა: გერმანია
 ძალიან მოხდენილი ყმაწვილი კაცია.

— კაი მოხდენილია, მაგრამ გაუთლელი რამ კია, არც მეტი და არც ნაკლები, უზარუნს სიჩინამ: მართლაც, უგუნურება იყო ჩემგან, რომ სახლში ჩემთან შემოეშვი, მაგრამ თვით უმანკობაც კი არ ითავილებდა იმისთანა ქცევას, როგორც მე იმას მოგეძევი. მე უმანკო ვარ და უტოდელო, ეგრეც ვიქნები ყოველთვის, იმიტომ-რომ მინდა პირნათლად შევეყარო მამა ჩემს; მე იმისთან წასვლას მინდა, როცა საგზაოდ სამყოფს ფუფს ვიშოკ, ალექსანდრიაში.

ზავლეს ელდა ეცა ამ სიტუებზედა. მამ ტუეილად დავიდე კისრად იმისთანა ცოდვაო, რომელიც არც კი უოფილანო. მე რომ ტუეილი ბრალი კისრად არ ამქოვო, რომ სენატორი ეგრე მალე გუელიდამ არ ამოილებდა სიჩინასა და ასე არ გასწინავდა. ზავლე იდგა სიჩინას წინ ისე როგორც ბავში, რომელსაც ფათუნაკათ გაუტყენია რაიმე ძვირფასი ნივთი ხელოვნებისა. ავი გუელი მეუბნებოდა, რომ ეს ქალი ნამუს დაკარგულს არა ჰტავსო, გაიფიქრა ზავლემ.

რამდენსამე ხანს აგრე გააფიქრებელი იდგა ზავლე ხმა ამოუღებლად, ბოლოს კრთომით ჰკითხა:

— მამ რა საქმეს დაადგები ალექსანდრიაში?

— პოლიკარზმა მითხრა, რომ ყოველს კარგს ნივთს იქ კარგი მუშტარი ჰყავსო და მე ძალიან კარგად ვიცი რაქრო შევლით კერვა. იქნება ადგილზედაც დადგე, თუ კაი სახლობა ვიშოკე დღისით ბაშკებს მოუგლი და ღამით, ანუ როცა მოვიტლი ქარგას მივუგვდები. როცა სამყოფს ფუფს მოვკაროვებ, მაშინ გამს ვიქინავებ და სამობლოში წავალ. ესლა ხომ გული დაჯერე რომ მე თეობიტი აღარ უნდა ვინახულო და თუ შეგიძლიან რამე, მიშეველე.

— თუ შეგიძლიან? უზარუნს ზავლემ: შემიძლიან და იმასვედ მეტიც რაც შენ გონა. შენ კი არ უნდა მთხოვე დამხსენიო, შენ შეგიძლიან ბძახო და მე შოვალე ვარ აგისრულო. შენ ჩემი სიტყვა გიგვირს, ხოლო ესლა მე არ ძალმძის ადგინსა ჩემი თქმული. ესლა კი მომეტე ეგ ძალდი დაუძარხო. მე ქვას დავსვამ მაგის საფლავზედ ნიშნად, რომ იცოდე საცა არის დამარხული. მომეტე ძალდი, ლეში დიდსანს არ უნდა დარჩეს დაუძარხავი. აჭა ეს რადცაა. გუშინ შენ ჩიოდა რომ თმა ამეუბრებან და მე რაფრით დამივარცხნიაო, მეც წაკედი და გაგიკეთე საფრცხელი, რომელიც... ში არა ჰყიდის სავარცხლებს და მე კი — უდაზნოს ნადირი — სავარცხელს არა ვხმარებ. ეს რა მოისმის? მგონია,

ქვა მოირღვა კლდიდამ და ძირს დაეცა. დიან, მართლაც, კაცის ფეხის ხმაც მოდის. ჩქარა შედი ძვლიმეში, ხმა არ ამოიღო ვიდრე მე არ დაგვიძახებდე.

სიჩინას მღვიმეში დაიძალა, ზავლემ კი წავლო ხელი შეკვარს ძალეს და უნდოდა დაეძალა, რომ მომავალს არ დაენახა. ზავლე გარშემოს ათვლიერებდა რომ მიერეუბული ადგილი რამ ენახა, მაგრამ ამ დროს ერთმა ვილცამ ძალდიდამ თვალი მოჭკრა ზავლესაც და შეკვარს ძალესაც. ჯერ ზავლეს სწორედან კერ გაეგო რა ხმაავია, რომ ქებობა კლდიდამ დაიგრიალეს და იმავე წუთს ვილცა კაცი ქურციკივით უშიშრად კლდიდამ კლდეზედ მოხტოდა, ბოლოს ძირს ჩამოირობინა, მივარდა ზავლეს გააფთრებული და წყრომითა და რისხვით შეჭყვირა:

— სწორედ ეგ არის; მე ვიცანი: ეგ სწორედ სიჩინას ძალდია. სად არის მაგის ზატრონი. ესლავ მითხარ სად არის სიჩინას მეთქი!

ბევრჯელ ენახა ზავლეს სენატორის სახლობა ეგვლისაში და იცნო, რომ ეს თავზედ ხელ აღებული კაცი, თმა აშლილი და თვალე დაბრიალებული პოლიკარზია, მერე შეილი შეტრესი.

ძლივს შეიძარგა ზავლეკ თავი, რომ ჯეროვანი ზასუნი არ მიჭსცა გაკადნიერებულს უძაწილ-კაცს. ზასუნი რომ არ აღირსა, პოლიკარზი უფრო გააფთრდა, წავლო ხელი საყელოში, შეჭბლერტა და წყრომით დაჭყვილა:

— არ გეუბრება? ვინ მოცნა შენ ეგ პირუტყვი, ვინ?...

უცბა სიტყვა ენახედ გაუმტა, გაუშვა ხელი, თავი დამ იფხამდე განზომ და მერე ხელა და დაწინარებით ჰკითხა:

— ნუ თუ მართლაც? ალექსანდრელიც ზავლე ხომ არა ხარ? მეუდაზნოემ თავი დაუქნივა. პოლიკარზს წყენის სიცილი, დაებრცხ ტუჩები, თავში ხელი შემოიკრა და მერე სრულიადის უმხლით ჰსთქვა:

— მამ მართალი უოფილან! ამ საძაგელ მამუნის გულისათვის!.. არა, არა მჯერა, რომ მას შენთვის ხმის ტატემა ეღირსებინოს, იმიტომ-რომ მარტო ერთი შენი დანახვა კაცს ჩიჩქს მოჭსტებს.

თითქო გვერიაო, ისე დაუწყო გულმა ცემა ზავლეს; სისხლი თავში აუვარდა, ურებობა შეილი დაუწყეს. როცა პოლიკარზმა კიდევ გაიწოდა ზავლესაკენ ხელი, ზავლე უნებლიედ ფაღავასსავით გაიძარტა ტანში, თითქო სინჯავსო სად უფრო უჯობს ხელის ჩაჭიდებაო და მუქარის ხმით უთხრა:

ქვადამ გამეცა, თორემ ცუდი დღე დაგადგებაო. ეგრეთვე უთხრა ზავლემ, მაგრამ იგი ზავლე აღარ იყო: იგი ესლა შენანდრი იყო, ის უწინდელი შენანდრი,

თავ-მოწონებელი ფაღვანის, რომელიც აწავის ერთს სიტყვასაც არ დაუთმობდა, თუ არ მოეწონებოდა. ესლანსა კი სოკულში უფრო მეტი წყენა მოითმინა, უფრო მეტი შეურაცხყოფა მიიღო და აწამც თუ გაჯანგდა, რაღაც სინანულიც კი იგრძნო. მას ესლა საიღამ აქადა უწინდელზე გულის სიფიცხე, რამ გააშმაგა ისე, რომ სახრძოლველად თავი მოიღერა?

ორის დღის წინად ჰაკლე თავის უწინდელ მღვიმეში შევიდა, იქ კაქროები ჰქონდა დამალული, იმის გამოსატანად. უნდოდა სტეფანეც ენახა, მაგრამ მასთან მიხედვებულმა ეგვიპტელმა ნება არ მიჰსცა, წყევლით, როგორც მანვე სული, გამოაგლო და უკანდამ ქვაც დაუშინა. ამას წინად კიდევ სოფლად იყო, ბერის ეცადა რომ საყდარში შექმთ სალოცავათ და თუ საყდარში არა, საყდრის დეკრეფანში მანც, სადაც კათაგმეველნი დგებიან, მაგრამ ლანძვით და თრეკით გამოაგდეს და მნათემ კიდევ, რომელიც წინად საყდრის გასაღებსაც კი ანდობდა, ესლანს პირში შეაფურთხა. მანც კიდევ ამა ვეკლაფერმა გული არ ატყინა და მოთმინებულამ არ გამოვიდა. გაუჯანგებელი, უზირად გამოეცადა მათ, ვინც ამოდენა შეურაცხყოფა და თავსაცილი მიაყენეს; იგი მობრუნდა თავის მღვიმეში მნარეფლისა და მდღით სასუე გულითა: გულში ჰქონდა ის მალაღი მცნება ადამიანისა, რომ მე როგორც ჰქმნარიტი ქრისტიანიო სხვის გულისათვის დეკნულ და შეგინებულ ვიქმენო.

ესლა რაღა დაემართა, რომ ესე იწყინა პოლიკარპის სიტყვა და ქცევა? რატომ გაუწედა ესლა ყოველივე ძაფი მოთმინებისა, რომელიც დიდის ხნის მარხულობით და ღრეკით შექმინა? იქნება ის ეთაკილა, რომ მშენიერს მოწამეს მღვიმეში ესმის რომ უკადრისად ექცვიან? ან იქნება პოლიკარპი იმ თვალზე კი არა ნახა, რომ ეს კაცი ჩემი თანამეგრეულყო მხოლოდ ამ უამად გულ-გამწეწალიო; იქნება ეგონა, რომ პოლიკარპი კაცია, რომელიც ლამის მე გზაზედ წინ გადამიდგესო? ნუ თუ ეს იყო ამისი წუწამის მიზეზი?

როგორც ტყის ნადირნი, ერთმანეთთან დასატაკებლად გამზადებულნი, იდგნენ ერთმანეთის წინ უმაწილი-კაცი და ახოვანი ჰაკლე, ჰლანჩა თმით მოსილი. პოლიკარპმა ერთის ბიჯითაც უკან არ დაიწია, თუმცა იტოდა, რა ღონიერ და გამოცდილ ფაღვანთან აქვს საქმე. რც თვითონ იყო უღონო და ამასთანავე გააფურთხებული იყო და უნდოდა დაჰსტაკებოდა ჰაკლეს, როგორც სირონას შემადგენელს.

— ახა ფენი წამოდგი, თუ კაცი ხარ, უყვიროდა გულ-გამწეწალი პოლიკარპი და თვალებს ახრიალებდა და ტანში იმართებოდა: მოდი რაღა! თუთოდ შენ ფაღვანის ჰყოფილხარ, ან სხვა იმის მსგავსი უწინ, ვიდრე მაგ ჰუჭყთან ტანისამოსს ჩაიცვამდი მარტო იმისთვის რომ დამ-დამობით სხვის სახლში დაუსჯევლად შესულიყავ და გამოსულიყავ. მას ეს წმინდა ადგილი მოედნათ აქციე რაღა! და თუ შენ აქ მე სულს გამაფთხობინებ, მადლობელიც ვიქნები, იმიტომ-რომ უმისოდაც შენ გამოიქმევეკლაფერი, რითაც კი ჩემს სიტოცხლეს ფასი ჰქონდა ჩემს თვალში. მოდი რაღა! იქნება შენის აზრით ქალის ბედნიერებას დამსობა უფრო ადვილია, ვიდრე მის მოსარჩლელსთან ომი? მოდი მეთქი რაღა! ჰა, მოდი, თორემ...

— თორემ შენ მოხვალ განა, უთხრა ესლა დაწინარებით და ტკბილის ხმით ჰაკლემ, რომელსაც ხელები როდუნდა ამ ჰბაუვის სიტყვასედა: მას შენ მოდი ჰერ, რაც გინდა ჰქმენ, მე ხელს არ გამოვიღებ. მე ხელს არ ვაგძრავ და არ შეგეჭიდები, იმიტომ რომ შენ მართალი ჰსტოქი: ეს წმინდა ადგილი მოედანი არ არის. სოლო ქალი იგი არც შენია, არც ჩემი და ვინ მოგცა უფლება...

— ვინ მომცა მასზედ უფლებაო? გაწევეტინასიტყვა პოლიკარპმა, თვალები ისეე აზობრიადა და ახლო მივიდა ჰაკლესთან: ვინ მომცაო? თვითონ იმან, რომელიც ნებას ამდევს მოწმუნეს თავის ღმერთზედ ილაპარაკოს. სირონას მეგუთვნის მე როგორც მეგუთვნის მზე, მოვარეკარსკვლაგი, იმიტომ რომ იგი მინათებს მე ბნელსა გზას ჩემის ცხოვრებისას. ჩემი სიტოცხლე მე მეგუთვნის და იგი ჩემის სიტოცხლის სიტოცხლეს და ამიტომ თამამათ ვიტყვი: იგი ჩემია, თუნდა ოცი სხვა ფებიტი იყოს. შენ ფარისეველობით სასეს, შენ სხვის მტარცველს, რომელსაც საკუთარი თავი მოგძულეობა და მსეცათ გ'გინდა, განა შეგიძლიან დააფასო მშენიერება იმ ცილამ მოველნილის არსებისა, მომხიბლავი ძალა მის სილამაზისა, რომელიც გულუბრევილო ბავშვებსაც კი იმოწმინლებს, რომლის წინაშეც თვით ღმერთნი მუხლსა იდრეკენ! მე სიმართლე მიმიძღვის სირონასზე: შენ შეგიძლიან იგი საცა გინდა დამალო, ფებიტის შეუძლიან შეიპყრას იგი და რგინის ჰაკვით დაასას, მაგრამ მანც კი არც ერთს თქვენგანს, არც აწავის სხვას ამ ქვენიერობაზედ არ ექმნება გულში ჩემებრ ის, რაც სირონას ხდის ამა ქვენიის გვირგვინათ,—ესე იგი ხსტი მისის მშენიერების.

გერ არც ერთხელ ეს ჩემი ხელი არ მიჭკარებია შენს სხეულზე სიროსის, მაგრამ მაინც კიდევ იგი თვით ღვთისაგან ჩემთვის არის შექმნილი, იმიტომ რომ იგი არაკისთვის არის ის, რაც ჩემთვის არის, არვის ძალუძს ისე უყვარდეს, როგორც მე მიყვარს. იგი კეთილია, როგორც ანგელოზი და გული კი ბავშვისაა აქვს; იგი გულუბრყვილოა; იგი წმინდაა როგორც ალმასი, წმინდა როგორც დილის ცვარი უყვილზედა. დეე თუნდა ათსჯერ შეგეყვანოს შენ თავისთან, თუნდა მამა ჩემმა, ჩემმა საყუთარმა დეამ, ყველამ, ყველამ, კინც სანებებელი განადონ, დეე სწვევლონი იგი, მე მაინც გულიდამ არ ამოვიღებ, რომ იგი წმინდაა. შენ, შეარცხვინე იგი, შენ... შენ დასსი თავსე ლათი!

— როცა შენი სხეობა ცუდად იხსენიებდა, მე ხმა არ ამომიღია, უთხრა ჰავლეი და ხმაში რაღაც მოლოზობა ეტყობოდა: ხმა არ ამომიღია, იმიტომ რომ მე მუეროდა იმისი ბნალეულობა, როგორც ესაა შენ ჩემი გვერდს, როგორც ყოველს სხვას სხვისა, უფრო მალე ცუდი ქსჯერა, ვიდრე კარგი. ესაა კი ვინც და ნამდვილად ვინც, რომ ჩვენ იმ სწვევას ქაღს არ გემართლეობდით, თუ შუქი ბრწინვალის სტისა, საუცხოო ოცნებისა, როგორც შენ სიროსისეად ამბობდი, — ჩემის მიხეზით დაბინდა...

— დაბინდა? მერე შენის მიხეზით? გაიგინა ზოლიკარმა: განა ბავაყი, რომელიც ზღვაში ჩასტება, ზღვის სიწმინდას ამღვრებს; განა შეუძლიან შავ ღამურასა, ბნელაში რომ დაუკინავეს, დაბინდას მთავრის შიქი?

მეუდაბნეს გული ისევე წყნით აქმლვრა, მაგრამ ესაა კი თავი შეიმაგრა. გულ-შეკავებით და სიმწარით უთხრა:

— სულ ტყუილ-ურალოდ აგრე მტრულად მიუერეს; მე ხომ შენი წყენა არ მინდა. ამას გარდა მე შენს ბოლოც სიტყვებზედ კეთილით მოვიგებ, ისეთის კეთილით მოვიგებ, ისეთის კეთილით, რომ, იქნება, თავის დეეშიც არ გაგებრას: სიროსა ჰატროსანი და უცოდველი ქალია და ვიდრე ფეხებიც წავიდოდა მის სძებნელად, იმ დრომდე ჩემს თვალს ის თავის დეეში არ უხანავს, ჩემს უერებს იმისი სიტყვა არ გაუგონია.

ამ სიტყვებზედ წარბი გაქსნა ზოლიკარმა სახეზედ. გაკვირვებულმა ჰავლეს სიტყვებით მხურვალედ დაიძახა:

— მამ თუ კრეა, რად აგვიმინე და აცემინე ხმა ამოუღებლად თავი ფეხბინს? კეკე რომ არ იყოს ხომ ტყაპუჭი შენი გამოდვა

— ჩემისთანა ჭეჭეიანი მიმუნი, ნიშნით განიმეორა ჰავლეი ზოლიკარმის სიტყვები, — საჭიროებს, რომ ხანდისხან იკეპოს და მე იმ დიღას არც არა მეთქმოდა რა, იმიტომ... იმიტომ რომ... მაგრამ ეს შენ არ შეგებება. რამდენსამე დეეს კიდევ შეიკავე შენი ცნობის მოყვარეობა და მაშინ ხანავ, რომ ის კაცი, რომლის დანახვასედაც კაცს ჩიქი ეცხობა, ის ბავაყი, ის ღამურა...

— ანდა ერთი, მაშინ ნუ იმეორებ, თანდას ზოლიკარმა: იყოთა წყენა ამოართმევის ჩემის ტახტის და დაკოდლის გულიდამ სულელური სიტყვა, მომიტყევე კადნიერება და უსამართლობა. ესაა პირიქით სულ სხვას

გებდა: გებდა, რომ ეგ აბურგინილი თმა შემოხვევი კარგს და ჰატროსანს სხეს. მე თავი გერ შეიკავე და მთლად გადავიძლე გული და რადგანაც ესაა შენც თვითონ იცი რა ამბავია ჩემს გულში, გთხოვ კიდევ: მითხარი, სიროსა სად არის?

ჰავლეი ჰასუნი დაუგვიანა. გადისედა მღვიმესაკენ და თეორს ტანისამოსს თვალი მოჭკარა და იფიქრა, თუ ზოლიკარმა აქ კიდევ რამდენსამე ხანს დარჩა, სიროსანს მოჭკარავს როგორმე და ეგ არას გზით არ უნდა მოხდეს. წაალო ხელი ისევე შეკვდას ძალს და უხანავს:

— მე, რასაკვირველია, ვინც სარა სიროსა და როცა დრო მოვა, შენც შეიტყობ. ესაა კი მე ეს პირუტყვი უნდა დაეფლა, თუ გინდა შენც მიშეკევე.

ჰავლეი წავიდა და ზოლიკარმის თან აქვდა. როცა ჰავლეი მიწას თხრა დაუწყო მღვიმესედა კარგა მოშორებით, ზოლიკარმა ისევე განუყოლო თავისი თხარა და ჰავლეი უხანავს:

— ხეალ ამ დროს კიდევ მოდი აქ და იქნება მამის შენის თხარის ჰასუნი მოგცე.

ნუ თუ გგონია, რომ მაგით მომიშორებ თავიდამ? დაიფიქრა ჭბურემა: ძალიან ჭსტყუილები და თუ გგონია რომ მე თვალი ამიბი ღამაზ-ღამაზ სიტყვებითა, მამ მე..

არ დაქსცაღდა რომ მუქარა დაუსრულებინა, დეეში უდაბნოისა დაიღვრა მალასისა და გულიანის კვილითა.

— ზოლიკარმა! ზოლიკარმა! ჭკიოდა ვიღაცა და ხმა უფრო და უფრო ახლო მოდიოდა.

ტანში გასწორდა, სული გაინახა და ისე დაუწყო უერის გდება ჭბურემა, ბოლოს დაიძახა:

— სიროსანს ხმა, სიროსანს! მოვიდვარ, სიროსანს, მოვიდვარ!

უერი აღარ ათხოვ ჰავლეს და ერთი გაიწია, რომ წინ შეეეროს ჰავლეი გზა გადუჭრა და მტკიცედ და რიხანად უთხრა:

— შენ აქ უნდა დარჩე.

— გზა, გზა მეთქი, — დაუფიქრა გულზედ მოსულმა ზოლიკარმა: სიროსა მეძახს იქიდაში, სადაც შენ ჩავიკეტი, ჭკი, შენ სხვის ნამუსის მხარავო, მე უსიროსელო მატყუარავ! გზა მეთქი, მე შენ გეუბნები! არ მეცლები! მამ კარგი! აბა გამიმავრდი, მე სახიზღარო ბავაყო, თორემ გაცსკეს, თუ ჩემი ფეხი არ ითავილებს, რომ შენის გესლით შეისვაროს.

აქამოდე ჰავლეი იღვა უძრავად და მტკიცედ როგორც დიდი მუხა. უერსად ზოლიკარმა მივარდა და მუშტი დაჭკრა. ამან მოულო ბოლო მის მოთმინებას, თავი კედარ შეიკავა და შეჭსძახა:

— მაგის საშავიეროს მიზდამ.

მისი მუხა და მუხგზედ წამოვიდება ზოლიკარმის ერთი იყო. წამოიღო ზურგულით, დაიქნია და ქეებზედ ტყაპანი ძაღლებინა. ზოლიკარმა გადიშლარათ ძირს, ჰავლეი როგორც დარწმუნედი ბოში გაჩერდა გულ-დაკრევილი

და აქედ-იქით იუფრებოდა. ამ ყოფით იღვა, ვიდრე შო-
ლიკაჩში არ წამოდგა და არ წავიდა. ისე წავიდა რომ
უკან აღარ მოუხედნია, მიდიოდა ბარბანტით რეგორც
მთვრალი და თავი ორის ხელით მაგრა ეჭირა.

შაკლემ თვალი გააყოლა და ადგენა იმ დრომდე
ვიდრე შოლიკაჩში კვდეს არ მიუყარა. ის კი კვლარ

დანიხა, რომ შოლიკაჩში მივიდა თუ არა წყაროსთან,
წაბარბაჯდა, ერთი ნელა ამოიკენეს და უსულოდ დაეცა
დედა-მიწასკდ.

(შემდეგი იქნება*)

ბოდიშს ვინდით მკითხველთ წინაშე, რომ ეს
რომელი ასე დაგვიანდა.

*) ამ მოთხრობის დასასრული იქნება დაბეჭდილი ჟურნალის
იანვრის წიგნში, დამატებად.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

ტფილისის ქალაქის გამბეობა (უპრავა) აცხადებს საყოველთაოდ იმ წესს რომლითაც ამორ-
ჩეულ უნდა იქმნეს ქალაქის საბჭოს წევრნი 1879—1882 წლისათვის და რომელიც დადგენილია ქა-
ლაქის საბჭოს მიერ 16 ოკტომბერს.

§ 1. ერთი კვირის წინ ვიდრე დანიშნულ იქმნება არჩევანი ყველა ამომრჩეველებს შეატყო-
ბინებენ თუ რა დროს და სად მოხდება არჩევანი. ამისთვის ჯეროვანი განცხადება იქმნება დაბეჭდი-
ლი ყველა აქაურ გაზეთებში რუსულს, ქართულს და სომხურს ენაზედ, განცხადებები აგრეთვე ქუჩა-
ქუჩა იქმნებიან მიკრულნი.

§ 2. შეკრებილნი ამომრჩეველნი ვიდრე შევლენ კრებისათვის დანიშნულ ოთახში ჩაწერილ
უნდა იქმნენ რიგ-რიგზედ სიაში სადაც სახელს გვერდით უნდა ჩაწეროს აგრეთვე თუ რამდენი კენჭი
აქვს. შემდეგ, ამომრჩეველს მიეცემა შესასვლელი ბილეთი და აგრეთვე დაბეჭდილი ბლანკი კანდი-
დატების ჩასაწერად, თუ წინადადე არა აქვს დაშაღებული თვისი კანდიდატების სია. შესასვლელ ბი-
ლეთზე უნდა ეწეროს კენჭის რიცხვი.

§ 3. რა შევა ამომრჩეველი კრებისათვის დანიშნულ ოთახში გადასცემს თავმჯდომარეს იმ კან-
დიდატების სიას, რომელნიც ჰსურს ამოარჩიოს ქალაქის საბჭოს წევრად. თავმჯდომარე ჩასდებს ამ
სიას შედგენილ იქმნება საერთო სია ყველა კანდიდატებისა. რა კი დაიწყება სიების განრჩევა ახალი
სიები აღარ მიიღება.

§ 4. ვინც ამომრჩეველთა სიაში არ არის ჩაწერილი ვერც კანდიდატათ ჩაირიცხება.

§ 5. კრებისათვის დანიშნულ ოთახში ამომრჩეველთა და აგრეთვე მწერლობის წარმომადგე-
ნელთა გარდა არავინ არ შეიშვება. მაგრამ თუ საკმაო ადგილი იქმნება მაყურებლებსაც შეუძ-
ლიან დაესწონენ.

§ 6. კენჭებს დაუბრუნებებს თავმჯდომარე და აგრეთვე ის პირნი, რომელთაც მიანდობს თვით
ამომრჩეველთა კრება.

§ 7. ამომრჩეველნი კენჭის ყრისათვის მიწვეულნი იქმნებიან იმ რიგზედ რა რიგზედ მოვლენ
კრებაში არჩევანში იქმნებათ მონაწილეობა აგრეთვე იმ ამომრჩეველთაც, რომელნიც მოვლენ კენ-
ჭის ყრის დაწყების შემდეგ. ვისაც კენჭს უყარა მის არ შეუძლიან თვითონაც ჩაიგდოს კენჭი.

§ 8. კენჭის ყრის შემდეგ დაიწყება კენჭების თვლა, რის შემდეგ მოსულნი ამომრჩეველნი აღარ
მიიღებენ მონაწილეობას კენჭის ყრაში.

§ 9. კენჭების დათვლის შემდეგ კანდიდატის სახლის გვერდით სიაში დასმულ უნდა იქმნეს თუ
რამდენი შავი კენჭი ერგო და რამდენი თეთრი. უკანასკნელ კოლოფის კენჭების დათვლის შემდეგ
სიას წაუკითხვენ ამომრჩეველთა კრებას და ხელს მოაწერენ როგორც თავმჯდომარე ისე ყველა
ამომრჩეველნიც.